

PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE

Odporúčania Komisie týkajúce sa strategického plánu SPP Slovenska SDW (2020) 392 final

Sprievodný dokument k

OZNÁMENIU KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU
VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

**Odporúčania pre členské štáty týkajúce sa ich strategických plánov pre spoločnú poľnohospodársku
politiku COM (2020) 846**

Obsah

Odporúčania komisie týkajúce sa strategického plánu spp slovenska		2
1.1	Podporovať inteligentné, odolné a diverzifikované odvetvie poľnohospodárstva, ktoré je zárukou potravinovej bezpečnosti.....	3
1.2	Zintenzívniť starostlivosť o životné prostredie a opatrenia v oblasti klímy a prispieť k dosahovaniu cieľov Únie v oblastiach týkajúcich sa životného prostredia a klímy.....	3
1.3	Posilniť sociálno-ekonomickú štruktúru vidieckych oblastí a reagovať na obavy spoločnosti	4
1.4	Modernizácia odvetvia podporou a výmenou poznatkov, inovácií a digitalizácie a podporou ich zavádzania	5
1.5	ODPORÚČANIA	6
Analýza poľnohospodárstva a rozvoja vidieka na SLOVENSKU		8
2.1	Podporovať hospodársky udržateľný poľnohospodársky príjem a odolnosť na celom území EÚ v záujme zlepšenia potravinovej bezpečnosti.....	9
2.2	Posilniť orientáciu na trhu a zvýšiť konkurencieschopnosť vrátane intenzívnejšieho zamerania sa na výskum, technológiu a digitalizáciu.....	10
2.3	Zlepšiť postavenie poľnohospodárov v hodnotovom reťazci	12
2.4	Prispieť k zmierneniu zmeny klímy a adaptácii na ňu, ako aj k využívaniu energie z obnoviteľných zdrojov	13
2.5	Podporovať udržateľný rozvoj a efektívne riadenie prírodných zdrojov, ako sú voda, pôda a vzduch.....	15
2.6	Prispieť k ochrane biodiverzity, zlepšiť ekosystémové služby a zachovať biotopy a krajinné oblasti.....	17
2.7	Pritiahnuť mladých poľnohospodárov a uľahčiť podnikateľskú činnosť vo vidieckych oblastiach.....	19
2.8	Podporovať zamestnanosť, rast, sociálne začlenenie a miestny rozvoj vo vidieckych oblastiach vrátane biohospodárstva a udržateľného lesného hospodárstva	20
2.9	Zlepšiť reakcie poľnohospodárstva EÚ na požiadavky spoločnosti týkajúce sa potravín a zdravia vrátane bezpečnosti, výživnosti a udržateľnosti potravín, ako aj dobrých životných podmienok zvierat.....	22
2.10	Prierezový cieľ v oblasti poznatkov, inovácií a digitalizácie	23

1

Odporúčania komisie týkajúce sa strategického plánu spp slovenska

Tento dokument obsahuje odporúčania pre strategický plán SPP Slovenska v rámci štruktúrovaného dialógu na prípravu strategického plánu spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP). Odporúčania sú založené na analýze súčasného stavu, potrieb a priorít poľnohospodárstva a vidieckych oblastí na Slovensku. Odporúčania sa zameriavajú na špecifické ciele budúcej SPP v oblasti hospodárstva, životného prostredia a sociálnej oblasti a predovšetkým na ambície a špecifické ciele stratégie „z farmy na stôl“ a stratégie biodiverzity do roku 2030. Ako sa uvádza v stratégii „z farmy na stôl“, Komisia vyzýva Slovensko, aby vo svojom strategickom pláne SPP stanovilo explicitné národné hodnoty pre ciele Európskej zelenej dohody¹ a aby pritom zohľadnilo svoju špecifickú situáciu a tieto odporúčania.

¹ Ide o ciele týkajúce sa používania pesticídov a rizík ich používania, predaja antimikrobiálnych látok, úbytku živín, poľnohospodárskej pôdy v ekologickom poľnohospodárstve, krajinných prvkov s bohatou biodiverzitou a prístupu k rýchlemu širokopásmovému internetu.

1.1 Podporovať inteligentné, odolné a diverzifikované odvetvie poľnohospodárstva, ktoré je zárukou potravinovej bezpečnosti

Hospodársku výkonnosť odvetvia poľnohospodárstva na Slovensku výrazne ovplyvňuje jeho duálna štruktúra. Na jednej strane tu existujú väčšie profesionálne poľnohospodárske podniky integrované vo vertikálnych reťazcoch s prístupom ku kapitálu a k pôde. So zväčšovaním poľnohospodárskych podnikov a s investíciami umožňujúcimi vyššiu efektivitu dochádza k značnému odlivu pracovnej sily z poľnohospodárstva, ktorý má za následok vyšší príjem na ročnú pracovnú jednotku a celkovú produktivitu faktorov.

Na druhej strane sa odvetvie prispôbuje prechodu na udržateľné potravinové systémy (napr. rastúci spotrebiteľský dopyt po produktoch ekologickej poľnohospodárskej výroby, prísnejšie normy v oblasti dobrých životných podmienok zvierat, krátke dodávateľské reťazce), v ktorých zohrávajú dôležitú úlohu malé poľnohospodárske podniky. Pri tomto prechode by ďalšie využitie systémov kvality EÚ mohlo pomôcť zlepšiť postavenie poľnohospodárov v potravinovom hodnotovom reťazci, a tým priniesť pridanú hodnotu a vytvoriť konkurenčné výhody.

Vo všeobecnosti by Slovensko malo lepšie zamerať svoje opatrenia na vyváženú znevýhodnení vyplývajúcich z prírodných podmienok, veľkosti a konkrétnych odvetvových charakteristík s cieľom prispieť k zvýšeniu celkovej odolnosti odvetvia. Podpora inovatívnych a digitálnych inteligentných riešení, ako aj dostupnosť vhodných nástrojov na riadenie rizík by mohli mať zásadný význam.

1.2 Zintenzívniť starostlivosť o životné prostredie a opatrenia v oblasti klímy a prispieť k dosahovaniu cieľov Únie v oblastiach týkajúcich sa životného prostredia a klímy

Slovenské poľnohospodárske podniky a lesy čelia veľkým výzvam v súvislosti s riadením prírodných zdrojov, najmä z hľadiska intenzifikácie poľnohospodárskej výroby a vplyvov zmeny klímy.

Zatiaľ čo emisie skleníkových plynov iných ako CO₂ v odvetví poľnohospodárstva od 90. rokov 20. storočia prudko klesli, trend sa za posledné roky začal otáčať z dôvodu zvyšujúcich sa emisií z hnojenia poľnohospodárskej pôdy (tieto emisie tvoria polovicu emisií, hoci zostávajú relatívne nízke, pokiaľ ide o ich množstvo na hektár). Na rozdiel od toho sektor chovu hospodárskych zvierat (prežúvavcov) naďalej vytvára pomerne veľký objem emisií, a to aj napriek celkovému zníženiu emisií v dôsledku zníženia počtu hospodárskych zvierat. Tak ako v iných krajinách regiónu, schopnosť lesov absorbovať CO₂ sa znížila z dôvodu starnutia lesov a výskytu škodcov. Platí to aj pre trávne porasty, kým schopnosť ornej pôdy absorbovať CO₂ sa zvýšila. V odvetví poľnohospodárstva a lesného hospodárstva na Slovensku sa rovnomerným tempom zvyšuje energetická výroba a v porovnaní s priemerom EÚ je toto odvetvie navyše značne energeticky efektívne.

Zmenami poveternostných modelov sa odvetvie poľnohospodárstva na Slovensku stáva náchylné na väčšie kolísanie výnosov a narušenie vegetačného cyklu plodín z dôvodu nerovnomerne rozložených zrážok, výskytu škodcov (ktoré ničia aj lesy) a tepelného stresu u hospodárskych zvierat. Zvýšená produktivita a nové plodiny však so sebou prinášajú určité príležitosti.

Podobne ako v mnohých iných členských štátoch sa situácia v oblasti biodiverzity na Slovensku neustále zhoršuje, a to predovšetkým v prípade druhov vtákov, obojživelníkov a plazov, poľnohospodárskych a lesných biotopov v lokalitách sústavy Natura 2000 a vo vodných a v mokradových ekosystémoch. Výzvou naďalej zostáva aj nedostatok celkovej rozmanitosti krajinných prvkov na poľnohospodárskej pôde. Na riešenie týchto výziev by Slovensko malo rozšíriť využívanie udržateľných postupov a poľnohospodárskych systémov prijateľných z hľadiska životného prostredia a postarať sa o obnovu

biotopov a druhov – predovšetkým tých, ktoré sú uvedené v prioritnom akčnom rámci na financovanie SPP a v akčnom pláne EÚ a národnom akčnom pláne pre druhy a biotopy.

Množstvo hektárov ekologicky obhospodarovanej poľnohospodárskej plochy a ekologických poľnohospodárov dokazuje, aký význam získalo v posledných desaťročiach ekologické poľnohospodárstvo na Slovensku. Pre Slovensko to predstavuje dobrý východiskový bod, ktorým môže prispieť k naplneniu cieľa Európskej zelenej dohody. Konverzia na ekologické poľnohospodárstvo by sa však mala urýchliť, keďže v posledných rokoch stagnuje.

1.3 Posilniť sociálno-ekonomickú štruktúru vidieckych oblastí a reagovať na obavy spoločnosti

Prechod na udržateľné potravinové systémy zahŕňa aj podporu vytvárania dynamických vidieckych oblastí, lepšiu kvalitu života a väčšiu pozornosť venovanú vznikajúcim potrebám spoločnosti.

Od roku 2010 makroekonomický vývoj viedol na Slovensku k zvýšeniu úrovne príjmu na obyvateľa. Rozdiely medzi vidieckymi a mestskými oblasťami sú však aj naďalej veľké. Na zabezpečenie toho, aby vidiecke oblasti a komunity zostali atraktívnym miestom na život a prácu, Slovensko musí znížiť rozdiel v životnej úrovni medzi vidieckymi a ostatnými oblasťami. To si bude vyžadovať zameranie sa na konkrétne potreby a výzvy vidieckych oblastí a zraniteľných skupín, a to najmä nedostatok pracovných príležitostí a obmedzený prístup k základným službám.

Musia sa dôkladne zohľadniť konkrétne potreby žien v poľnohospodárstve a vo vidieckych oblastiach s cieľom zabezpečiť rodovú rovnosť a znížiť rodové rozdiely v oblasti zamestnanosti, príjmov, dôchodkov a rozhodovacích procesov.

Zabezpečenie ochrany pracovníkov v poľnohospodárstve, a to najmä tých s neistým, sezónnym alebo nenahláseným pracovným miestom, bude zohrávať hlavnú úlohu pri presadzovaní práv zakotvených v právnych predpisoch EÚ, ktoré sú ústredným prvkom spravodlivého potravinového systému EÚ, ako sa uvádza v stratégii „z farmy na stôl“.

Poľnohospodárstvo je kľúčovým prvkom podpory ekonomickej životaschopnosti vidieckych komunit. Sú v ňom však potrební zruční a inovatívni poľnohospodári, ktorí dokážu reagovať na potreby spoločnosti, od kvalitných potravín až po výrobky šetrné k životnému prostrediu. S tým súvisí riešenie pomerne vysokej závislosti odvetvia od nebezpečných pesticídov a obmedzený alebo oneskorený prístup k nízko rizikovým alternatívam na slovenskom trhu.

Musia sa riešiť aj problémy týkajúce sa dobrých životných podmienok zvierat. Pretrvávajúca prax kupovania chvostov ošípaných signalizuje stále neprimerané podmienky v poľnohospodárskych podnikoch, ktoré sú zvyčajne príčinou tejto zakázanej praxe. Oproti tomu predaj antimikrobiálnych látok pre hospodárske zvieratá zostáva relatívne nízky, kým výskyt afrického moru ošípaných svedčí o dôležitosti opatrení biologickej bezpečnosti.

Slovensko má veľmi vysokú mieru výskytu neprenosných ochorení spôsobených rizikovými faktormi súvisiacimi so stravou a je potrebné vynaložiť úsilie s cieľom podporiť osvojenie si zdravších a environmentálne udržateľnejších stravovacích návykov v súlade s vnútroštátnymi odporúčaniami.

1.4 Modernizácia odvetvia podporou a výmenou poznatkov, inovácií a digitalizácie a podporou ich zavádzania

Dobre fungujúci poľnohospodársky vedomostný a inovačný systém (AKIS) by mal zabezpečiť výmenu poznatkov medzi aktérmi a reagovať na zvyšujúcu sa potrebu informácií zo strany poľnohospodárov v snahe dosiahnuť ciele SPP. AKIS okrem „poľnohospodárstva“ zahŕňa aj iné vidiecke činnosti súvisiace s krajinou, so životným prostredím, s lesným hospodárstvom, klímou, biodiverzitou, potravinovými a nepotravinovými systémami.

Slovenský AKIS je pomerne neucelený a slabý. Takisto neexistuje žiadna koherentná politika rozvoja a fungovania AKIS. Na zlepšenie toku výmeny poznatkov a inovácií medzi výskumníkmi, poradcami, poľnohospodármi a sieťami SPP sú zásadné investície. Mimoriadne dôležité je aj zlepšenie prepojenia medzi verejnými a súkromnými poradcami, ako aj investície do ich odbornej prípravy a zručností. Mali by sa vytvoriť skupinové projekty v rámci európskeho partnerstva v oblasti inovácií s cieľom pomôcť poradcovi zachytiť a ďalej rozvíjať inovatívne nápady na miestnej úrovni.

Posilnenie organizácie aktérov, štruktúrovanie výmeny poznatkov a informácií a ich zavádzanie, ako aj digitalizácia sú kľúčové pre rýchlu digitálnu a zelenú transformáciu na udržateľnejšie poľnohospodárstvo na Slovensku. Budúca úloha poľnohospodárskych poradcov by mala zahŕňať: i) služby na mieru v súvislosti s možnosťami udržateľného riadenia, klimatickými vplyvmi a možnosťami adaptácie; ii) pomoc so spúšťaním a uľahčovaním inovačných projektov, ktoré reagujú na potreby poľnohospodárov vrátane digitálnych technológií a iii) pomoc poľnohospodárom pri adaptácii na digitálne prostredie.

Vo vidieckych oblastiach Slovenska treba sprístupniť omnoho rýchlejšie širokopásmové pripojenie, keďže môže pomôcť pri vytváraní pracovných miest a podnikov, generáčnej výmene a pri poskytovaní podporných služieb, ktoré môžu zlepšiť celkovú kvalitu života vo vidieckych oblastiach. Túto potrebu ešte viac zvýraznila kríza spôsobená pandémiou COVID-19.

1.5 ODPORÚČANIA

Na to, aby bolo možné riešiť uvedené vzájomne prepojené hospodárske, environmentálne/klimatické a spoločenské výzvy, strategický plán SPP Slovenska musí podľa Komisie zamerať svoje priority a sústrediť svoje intervencie na nasledujúce body, pričom by sa mala primerane zohľadniť územná rozmanitosť slovenského poľnohospodárstva a vidieckych oblastí:

Podporovať inteligentné, odolné a diverzifikované odvetvie poľnohospodárstva, ktoré je zárukou potravinovej bezpečnosti

- **Vyvážiť rozdelenie moci vo vertikálnych reťazcoch** posilnením úlohy organizácií výrobcov a účasti malých poľnohospodárov v nich, ako aj diverzifikáciou výrobkov od konvenčných agropotravinárskych výrobkov po udržateľné výrobky a výrobky s vysokou pridanou hodnotou (ako napríklad systémy kvality EÚ a potraviny z ekologickej poľnohospodárskej výroby).
- **Zvýšiť životaschopnosť poľnohospodárskych podnikov** lepším riešením príjmových rozdielov medzi (profesionálnymi) poľnohospodárskymi podnikmi rôznej veľkosti, sektormi a územiaми, a to napríklad komplementárnou redistributívnou podporou príjmu v záujme udržateľnosti, vyplatením jednorazovej sumy malým poľnohospodárom a znížením platieb, ktoré zohľadňujú skutočné potreby podpory z hľadiska hospodárskych, sociálnych a územných cieľov.
- **Zvýšiť odolnosť odvetvia poľnohospodárstva** prostredníctvom podpory nástrojov na riadenie rizík (vrátane rizík spojených so zmenou klímy prostredníctvom mechanizmov presunu rizika, napr. poistenie úrody) alebo v prípade potreby zavedením nových nástrojov na základe stratégie systematického riadenia rizík.

Zintenzívniť starostlivosť o životné prostredie a opatrenia v oblasti klímy a prispieť k dosahovaniu cieľov Únie v oblastiach týkajúcich sa životného prostredia a klímy

- **Prispieť k cieľu Európskej zelenej dohody v oblasti ekologického poľnohospodárstva** podporou konverzie z konvenčného poľnohospodárstva na ekologické prostredníctvom primeraných systémov konverzie a údržby.
- **Zastaviť a zvrátiť stratu biodiverzity**, najmä pokiaľ ide o trendy a stav ochrany všetkých chránených biotopov a druhov viazaných na poľnohospodárstvo a pokles stavov vtáctva žijúceho na poľnohospodárskej pôde a voľne žijúcich opeľovačov, podporou postupov udržateľného obhospodarovania poľnohospodárskej plochy a udržateľného obhospodarovania lesov, akcií na obnovu biotopov v súlade s prioritami vymedzenými v prioritnom akčnom rámci a prispením k naplneniu **cieľa Európskej zelenej dohody týkajúceho sa krajinných prvkov s bohatou biodiverzitou** na poľnohospodárskej ploche.
- **Zvýšiť odolnosť proti zmene klímy** efektívnejším využívaním vody prostredníctvom modernizácie vodnej infraštruktúry a zberom dažďovej vody, adaptáciou plodín a primeranými postupmi obhospodarovania na zlepšenie zadržiavania vody v pôde.
- **Znížiť emisie skleníkových plynov z poľnohospodárstva**, a to najmä znižovaním emisií z pôdy prostredníctvom postupov, ktoré vedú k efektívnejšiemu využitiu vstupov a zameraním sa na intenzitu enterických emisií prežúvavcov prijatím nízkoemisných stratégií kŕmenia v súlade so stratégiou pre metán.
- **Zachovať a posilniť záchyt uhlíka** v existujúcich lesoch a zaviesť programy zalesňovania, pričom pri výbere vhodných druhov treba zväžiť predpovedanú zmenu klímy.
- **Podporovať udržateľné obhospodarovanie lesov a zlepšiť viaceré funkcie lesov, ochranu lesov a obnovu lesných ekosystémov**, obzvlášť po rozsiahlom poškodení, s cieľom dosiahnuť dobrý stav biotopov a druhov, ktoré sa viažu na lesy, a zlepšiť tým ekologické služby a biodiverzitu a vybudovať odolnosť proti hrozbám, akými sú vplyvy zmeny klímy na lesy.

Posilniť sociálno-ekonomickú štruktúru vidieckych oblastí a reagovať na požiadavky spoločnosti

- **Prispieť k cieľom Európskej zelenej dohody týkajúcich sa pesticídov** posilnením úsilia znížiť množstvo a riziká najnebezpečnejších používaných pesticídov a podporou udržateľného používania pesticídov, a to najmä zabezpečením zavedenia postupov integrovanej ochrany proti škodcom.
- **Podporovať sociálno-ekonomický rozvoj vidieckych oblastí** podporou rozvoja hospodárskych činností vo vidieckych oblastiach mobilizáciou činností v nových sektoroch (t. j. rozvoj biohospodárstva) s primeranou kombináciou intervencií, ako napríklad investíciami do podnikateľského prostredia a investíciami do základných služieb. Bude pritom dôležité zabezpečiť synergie s ostatnými fondmi EÚ a vnútroštátnymi fondmi.
- **Zaviesť ambicióznejšie opatrenia** na podporu poľnohospodárov s cieľom zlepšiť postupy riadenia chovu hospodárskych zvierat **zamerané na lepšie životné podmienky zvierat**, a to najmä v prípade ošipaných a nosníc, ako aj lepšiu biologickú bezpečnosť.

Podpora a výmena poznatkov, inovácií a digitalizácie v poľnohospodárstve a vo vidieckych oblastiach a podnecovanie ich zavádzania

- **Prispieť k naplneniu cieľa Európskej zelenej dohody týkajúceho sa širokopásmového pripojenia** včasným dokončením investícií do pokrytia rýchlym širokopásmovým pripojením vo vidieckych oblastiach a zároveň posilniť digitálne schopnosti a zručnosti s cieľom podporiť digitálnu transformáciu a využiť potenciál technologického pokroku v záujme moderného, konkurencieschopného a udržateľného poľnohospodárstva. Bude pritom dôležité zabezpečiť synergie s ostatnými fondmi EÚ a vnútroštátnymi fondmi.
- **Posilnenie poľnohospodárskeho vedomostného a inovačného systému**, a to najmä vzájomným prepojením aktérov a podporou kompetentných poradcov, ktorí môžu pomôcť so zelenou transformáciou, zavedením interaktívnych inovatívnych projektov a služieb na podporu inovácií a organizovaním atraktívnej a cielenej odbornej prípravy pre poradcov a poľnohospodárov.

2

ANALÝZA POĽNOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA NA SLOVENSKU

Odvetvie poľnohospodárstva (spolu s lesným hospodárstvom) predstavuje približne 2,8 % hrubej pridanej hodnoty slovenského hospodárstva. Má však kľúčovú úlohu pri poskytovaní potravín a verejných statkov, pričom používa a využíva zdroje vidieckych oblastí. Poľnohospodárska plocha pokrýva približne 47 % územia Slovenska, z toho 62 % sú označené oblasti s prírodnými obmedzeniami. Pre toto odvetvie je príznačná duálna štruktúra s dominantným postavením veľkých poľnohospodárskych podnikov a priemernou veľkosťou 75 hektárov. Má to historické dôvody, keďže v období štátnej kolektizácie boli vytvorené mnohé veľké družstvá a štátom vlastnené podniky, ktoré sa po roku 1989 transformovali na súkromné firmy a družstevné podniky. Pokiaľ ide o výrobu, Slovensko vyrába hlavne obilniny, olejniny, technické plodiny a krmoviny, zatiaľ čo v živočíšnej výrobe prevláda výroba mlieka a chov hovädzieho dobytku a ošípaných.

Vidiecke oblasti tvoria 46 % územia Slovenska a obýva ich 37 % obyvateľstva. Sociálno-ekonomické podmienky sa medzi regiónmi Slovenska líšia. Najväčším problémom zostáva nedostatok pracovných príležitostí, ako aj obmedzený prístup k základným službám.

2.1 Podporovať hospodársky udržateľný poľnohospodársky príjem a odolnosť na celom území EÚ v záujme zlepšenia potravinovej bezpečnosti

Priemerný podnikateľský príjem na pracovníka sa medzi rokmi 2005 a 2018 zvýšil viac ako štvornásobne a napokon dosiahol hodnotu 16 600 EUR na pracovníka, čím mierne prekračuje (o +4 %) priemer EÚ.¹ K tomuto nárastu prispela rastúca produktivita spojená so značným odlivom pracovnej sily (pozri bod 2.2). Táto úroveň prekračuje (o +10 %) priemerné mzdy v slovenskom hospodárstve, čo je priaznivejší pomer ako priemer EÚ (t. j. o -53 %).² Podobne sa značne zvýšila aj čistá pridaná hodnota v nákladoch faktorov v poľnohospodárstve medzi rokmi 2005 a 2018 (z 5 500 EUR na 18 800 EUR na pracovníka), čím mierne prekračuje (o +13 %) priemer EÚ.³

Dotácie EÚ majú kľúčovú úlohu v príjmoch poľnohospodárskych podnikov, a teda aj v ich ďalšej existencii. Hoci tento podiel rokmi postupne klesal predovšetkým z dôvodu zvyšujúcej sa čistej pridanej hodnoty v nákladoch faktorov, 58 % čistej pridanej hodnoty v nákladoch faktorov v roku 2018 naďalej pochádzalo z dotácií: 44 % z priamych platieb, 13 % z programu rozvoja vidieka a ďalšie 2 % z iných dotácií.⁴ Tieto podiely vykazujú v skutočnosti oveľa vyššie hodnoty (často viac ako 100 %) v prípade malých/stredných poľnohospodárskych podnikov a postupný pokles obzvlášť v prípade ekonomickej veľkosti nad 750 000 EUR z dôvodu vyššej efektívnosti väčších poľnohospodárskych podnikov.

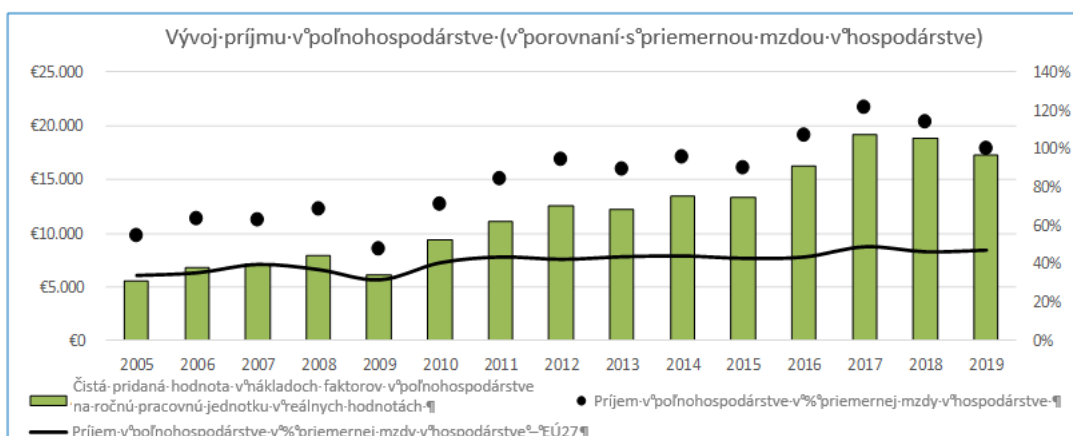
Existuje len niekoľko a relatívne slabých opatrení s prerozdeľovacím účinkom v prospech poľnohospodárskych podnikov menších ako priemer (povinné zníženie platieb a režim pre mladých poľnohospodárov, na ktoré sa vzťahuje horná hranica na plochu). Zároveň ich obmedzený vplyv neutralizujú ostatné podporné rozhodnutia (väčšie poľnohospodárske podniky prijímajú viac environmentálnych dotácií⁵). Je to viditeľné na veľmi malom rozdielne sumy priamych platieb na hektár (priemerne 235 EUR na hektár v roku 2018, s takmer žiadnymi rozdielmi medzi poľnohospodárskymi podnikmi rôznych veľkostí⁶, ako aj na príslušnom ukazovateli.⁷ Jednotná sadzba (140 EUR na hektár v roku 2018) v režime jednotnej platby na plochu, ktorá predstavuje 58 % rozpočtovej položky priamych platieb a pokrýva 97 % využívanej poľnohospodárskej plochy, takisto prispieva k tomuto efektu.⁸ Vysoko koncentrované pridelovanie priamych platieb (20 % poľnohospodárskych podnikov dostáva 94 % priamych platieb) teda odzrkadľuje podobne vysokú koncentráciu pôdy (takisto v pomere 20%/94 %, čo je vlastne najvyššia v EÚ).⁹

Napriek tomu sa v analýze čistej pridanej hodnoty v nákladoch faktorov poukazuje na rôzne potreby podpory príjmu v závislosti od týchto faktorov:

- Veľkosť poľnohospodárskeho podniku: Polovica poľnohospodárskych podnikov na Slovensku má ekonomickú veľkosť nižšiu ako 4 000 EUR¹⁰ a viaceré z nich sú polosamosádzobiteľské podniky, ktoré často nespĺňajú minimálne požiadavky na poskytnutie priamych platieb (len 72 % všetkých podnikov využíva priame platby); tieto poľnohospodárske podniky tvoria len 2 % využívanej poľnohospodárskej plochy a majú neporovnateľný podiel (1 %) na národnej štandardnej produkcii v poľnohospodárstve. Pokiaľ ide o profesionálne poľnohospodárske podniky, čistá pridaná hodnota v nákladoch faktorov sa vo všeobecnosti zvyšuje s veľkosťou poľnohospodárskeho podniku, ale s výraznými odchýlkami. Len v prípade podnikov s ekonomickou veľkosťou nad 500 000 EUR sa uvádzajú relatívne stabilné vysoké hodnoty; tieto poľnohospodárske podniky tvoria 64 % využívanej poľnohospodárskej plochy, majú podiel 74 % na štandardnej produkcii a sú významnými zamestnávateľmi.¹¹
- Sektor poľnohospodárstva/typ poľnohospodárskej činnosti: Poľnohospodárske podniky zamerané na chov oviec a kôz a na chov hovädzieho dobytku vytvárajú najnižšiu čistú pridanú hodnotu v nákladoch faktorov, kým poľnohospodárske podniky so zmiešanou rastlinnou a živočíšnou výrobou ju majú najvyššiu. Slovensko v súčasnosti poskytuje viazanú podporu pre 7 sektorov (okrem chovu oviec a kôz a chovu hovädzieho dobytku aj pre sektor mlieka a mliečnych výrobkov, sektor bielkovinových plodín, sektor cukrovej repy, sektor ovocia a zeleniny a sektor chmeľu),

podpora zodpovedá 15 % rozpočtovej položky priamych platieb. Niektoré z týchto sektorov (cukrová repa, niektoré druhy zeleniny) už vykazujú známky hospodárskeho oživenia, zatiaľ čo v prípade iných (napr. chov oviec a kôz, chov hovädzieho dobytku) čistá pridaná hodnota v nákladoch faktorov zostáva naďalej nízka.¹²

- Regionálne rozdiely: 62 % využívanej poľnohospodárskej plochy sa nachádza v oblastiach, ktoré čelia prírodným alebo špecifickým obmedzeniam (oblasti s prírodnými obmedzeniami) (25 % v horských oblastiach), pri ktorých zvýšená podpora v rámci programu rozvoja vidieka úplne nekompensuje ich znevýhodnenie, a to najmä v horských oblastiach. V týchto oblastiach sa chovajú prevažne hospodárske zvieratá, pričom chov navyše dopĺňajú plodiny pestované na ornej pôde v „ostatných oblastiach s prírodnými obmedzeniami“.¹³
- Na Slovensku stále chýba systematický prístup k riadeniu rizík. Na riešenie volatility príjmov vyplývajúcej napr. z klimatických rizík je k dispozícii len veľmi obmedzené komerčné poistenie, ktoré sa málo využíva; hoci schéma štátnej pomoci pre komerčné poistenie v poľnohospodárskej prvovýrobe (zavedená v roku 2019) pravdepodobne prinesie zlepšenie. Neexistujú žiadne podielové fondy, forwardové zmluvy ani futures.¹⁴ Keďže sa očakáva, že zmena klímy ovplyvní frekvenciu a intenzitu extrémnych výkyvov počasia, čo bude viesť k ešte väčšej zraniteľnosti výroby, zavedenie vhodných nástrojov na riadenie rizík by sa malo stať na Slovensku normou. Hrozba hygienických a rastlinolekárskeho rizík si takisto čoraz viac vyžaduje vhodné riešenia (pozri aj bod 2.4).

Zdroj: GR AGRI, na základe údajov Eurostatu¹⁵

2.2 Posilniť orientáciu na trhu a zvýšiť konkurencieschopnosť vrátane intenzívnejšieho zamerania sa na výskum, technológiu a digitalizáciu

Podľa štrukturálneho zisťovania poľnohospodárskych podnikov (2016) bolo na Slovensku viac ako 25 000 poľnohospodárskych podnikov (+9 %/2013).¹⁶ Sektory plodín (hlavne obilniny) vytvorili v roku 2019 takmer 60 % celkovej poľnohospodárskej produkcie.¹⁷ Kým rozloha poľnohospodárskej plochy zostala medzi rokmi 2005 – 2016 stabilná (približne 1,9 milióna hektárov), rozloha plochy osadenej trvalými plodinami sa znížila o 30 %, a to predovšetkým z dôvodu nižšej konkurencieschopnosti voči dovozu.¹⁸ Táto skutočnosť bola uznaná pridelením dobrovoľnej viazanej podpory pre sektor ovocia a zeleniny.

Počet dobytčích jednotiek (dojnice, ovce a kozy, hovädzí dobytok) naďalej klesá (takmer o 160 000 medzi rokmi 2005 – 2016).¹⁹ V niektorých prípadoch (napr. dojnice) je tento vývoj takisto výsledkom zvyšujúcej sa efektívnosti, prebiehajúcej reštrukturalizácie a modernizácie výrobných systémov. Viazaná podpora preto mohla zabrániť ešte väčšiemu poklesu. Niektoré sektory sa však dokázali prispôsobiť meniacemu sa spotrebiteľskému dopytu. Napríklad výroba mlieka z ekologickej poľnohospodárskej výroby má rastúci

trend²⁰ a takisto extenzívne systémy chovu hospodárskych zvierat poskytujú podmienky pre lepšie životné podmienky zvierat a celkovo lepšiu kvalitu živočíšnych produktov, ktoré uspokojujú dopyt spotrebiteľov. Poľnohospodárska plocha určená na extenzívnu pastvu (plocha využívaná na pasenie hospodárskych zvierat s menej ako 1 dobyčiou jednotkou na hektár krmnej plochy) sa v období 2007 – 2013 zvýšila o 9 percentuálnych bodov na úroveň 41 % využívanej poľnohospodárskej plochy.²¹ Rozširuje sa aj pôda využívaná na ekologické poľnohospodárstvo (pozri bod 2.6).

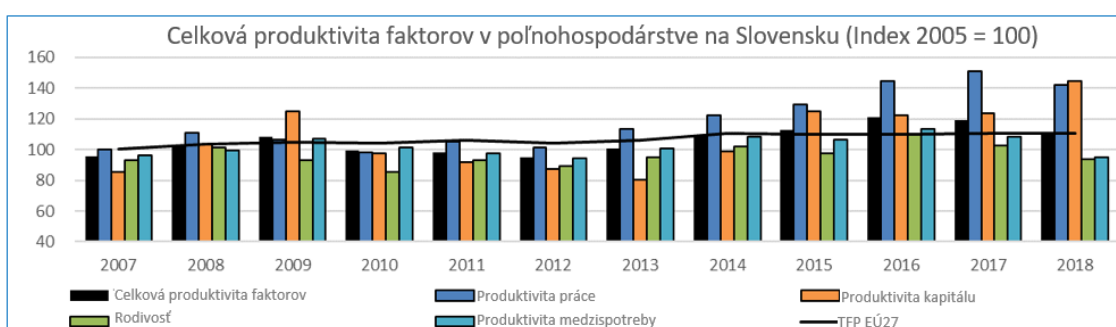
Obchodná bilancia Slovenska v oblasti agropotravinárskeho obchodu je záporná a na zostupe, predovšetkým z dôvodu rastúceho dovozu výrobkov iných ako poľnohospodárskych komodít²² (napr. mäso, spracované mliečne výrobky, ovocie a zelenina), v dôsledku čoho sa zvyšuje konkurencia v oblasti domácich potravín. Pokiaľ ide o vývoz, najväčší podiel tvoria poľnohospodárske komodity, po nich nasledujú potravinové prípravky s najväčšou pridanou hodnotou (napr. čokoláda, cukrovinky, zmrzlina).²³

Slovensko v rokoch 2007 – 2017 zaznamenalo 6. najvyšší medziročný rast celkovej produktivity faktorov (TFP) spomedzi všetkých krajín EÚ (ročne približne o 2 percentuálne body).²⁴ Odliv pracovnej sily (o –56 % v období 2005 – 2017) výrazne zvyšoval produktivitu práce, zatiaľ čo návratnosť investícií sa do istej miery ustálila. Rodivosť by v budúcnosti mohla čeliť značným výzvam.²⁵ Osobitná pozornosť by sa mala zamerať na obhospodarovanie pôdy (vrátane prístupu k pôde, pozemkových úprav, podmienok prenájmu pôdy, konkurencie priemyslu). Keďže rodivosť navyše súvisí s poľnohospodárskymi výnosmi, rozvoj a prijímanie inovácií budú kľúčové, aby sa mohlo reagovať na výzvy spojené so zmenou klímy a aby slovenskí poľnohospodári získali konkurenčnú výhodu.

Po období stagnácie sa úroveň investícií v slovenskom agropotravinárskom odvetví od roku 2016 zvyšuje. V roku 2018 boli celkové investície o 21 % vyššie v porovnaní s rokom 2013. Odhaduje sa však rozdiel vo financovaní vo výške 37 miliónov EUR. Približne 77 % hodnoty rozdielu sa týka malých podnikov (s menej ako 50 zamestnancami). Pokiaľ ide o finančné produkty, rozdiel sa týka predovšetkým krátkodobých a dlhodobých investičných úverov.²⁶

Vek riadiacich pracovníkov zohráva významnú úlohu pri využívaní inovácií (pozri aj bod 2.7). Podpora generačnej výmeny a prístupu mladých poľnohospodárov k pôde by prospela celému odvetviu pri adaptácii na nové výzvy.

Okrem toho bude potrebná primeraná podpora výskumu a vývoja a posilnenie vzájomného prepojenia medzi rôznymi aktérmi (používatelia a tvorcovia poznatkov a inovácií, poradcovia), aby sa naštartoval rast produktivity v poľnohospodárstve (pozri aj bod 2.10).

Zdroj: Eurostat (TFP) a GR AGRI (čiastkové produktivity)²⁷

2.3 Zlepšiť postavenie poľnohospodárov v hodnotovom reťazci

V roku 2017 tvorila prvovýroba približne 34 % celkovej hodnoty vytvorenej v potravinovom reťazci (7 percentuálnych bodov nad priemerom EÚ). Táto hodnota zostáva na ročnom základe naďalej nestála v porovnaní so spracovaním a distribúciou potravín, pričom obe z nich vykazujú analogické trendy a od roku 2013 stabilný rast. V absolútnom vyjadrení je pridaná hodnota v prípade prvovýrobcov na Slovensku v roku 2017 vyššia v porovnaní s rokom 2008.²⁸

Zlúčené poľnohospodárske podniky (12 % všetkých poľnohospodárskych podnikov, predovšetkým spoločnosti s ručením obmedzeným, akciové spoločnosti a družstvá; v niektorých prípadoch založené zahraničnými investormi) obhospodarujú 80 % poľnohospodárskej plochy a v roku 2016 predstavovali 83 % štandardnej produkcie. To dokazuje ich relatívne silnejšie postavenie vo vertikálnych reťazcoch v porovnaní s poľnohospodárskymi podnikmi, ktoré vlastnia a prevádzkujú fyzické osoby, z ktorých je približne 70 % takých poľnohospodárskych podnikov, v ktorých poľnohospodárska domácnosť spotrebuje viac než 50 % konečnej produkcie.²⁹

Prvovýrobné činnosti poskytujú živobytie približne 52 600 osobám, v porovnaní s 56 500 osobami v potravinárstve a 79 500 osobami v činnostiach reštaurácií a pohostinstiev.³⁰ 51 % obratu maloobchodného predaja potravín pochádza z veľkoobchodnej distribúcie. V absolútnom vyjadrení tento obrat od roku 2010 nepretržite rastie po poklese v roku 2009 spôsobenom finančnou krízou. Takisto rastie dopyt v oblasti služieb stravovania.³¹ Preto by sa záruka a stabilita zamestnania mohla považovať za vyššiu v týchto fázach potravinového dodávateľského reťazca v porovnaní s prvovýrobou.

S cieľom chrániť a posilniť postavenie poľnohospodárov v potravinovom dodávateľskom reťazci by sa popri iných opatreniach mohli zakladať organizácie výrobcov. Organizácie výrobcov by sa mali najmä zamerať na malé a stredné poľnohospodárske podniky, ktorým by tento druh spolupráce pomohol vytvoriť úspory z rozsahu, a tým dlhodobú hospodársku a sociálnu udržateľnosť aj napriek ich veľkosti. V roku 2019 bolo uznaných len 5 organizácií výrobcov³², ktoré boli založené predovšetkým na získanie možností financovania. Malé poľnohospodárske podniky si s touto situáciou nedokážu poradiť, keďže nad danými organizáciami výrobcov prevládajú veľké poľnohospodárske podniky, ktoré ich riadia a ktoré už majú veľké úspory z rozsahu a silnú vyjednávaciu pozíciu.³³ Na Slovensku zatiaľ nebola uznaná žiadna medziodvetvová organizácia a nie sú aktívne žiadne družstevné podniky.

Na Slovensku však získali popularitu niektoré miestne iniciatívy krátkych dodávateľských reťazcov, ako napríklad farmárske trhy, debničky s ovocím a zeleninou a predaj priamo na farme, hoci nemusia mať nevyhnutne silnú inštitucionálnu a/alebo finančnú podporu. Tieto formy sú relevantné najmä v prípade malých poľnohospodárskych podnikov. Okrem toho bol pozorovaný vplyv na miestne hospodárstvo, ako aj uznanie a ochrana kultúrneho dedičstva.

Tvorbu hodnoty na úrovni poľnohospodárskych podnikov na Slovensku podporujú aj systémy kvality na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni (napr. Značka kvality). V roku 2019 sa 29 výrobcov zo Slovenska zapísalo do registrov systémov kvality EÚ³⁴ a viac ako 1 300 získalo Značku kvality.³⁵ Rozvoj kvality a zvýšenie záujmu spotrebiteľov o systémy kvality EÚ a vnútroštátne systémy kvality by posilnili aj postavenie poľnohospodárov/výrobcov a viedli by k získaniu vyššieho podielu pridanej hodnoty.

Zdroj: EUROSTAT.³⁶

2.4 Prispieť k zmierneniu zmeny klímy a adaptácii na ňu, ako aj k využívaniu energie z obnoviteľných zdrojov

V porovnaní s úrovňami EÚ prispieva slovenské poľnohospodárstvo trikrát menej k celkovým emisiám skleníkových plynov krajiny.

V roku 2018 skleníkové plyny iné ako CO₂ z poľnohospodárstva na Slovensku boli nižšie o 55 % v porovnaní s rokom 1990, zatiaľ čo emisie EÚ sa za rovnaké obdobie znížili o 21 %. Od polovice prvého desaťročia 21. storočia však emisie z poľnohospodárstva rastú vyšším tempom ako priemer EÚ: o +4,5 % v porovnaní s priemerom EÚ (-0,74 %) v období 2005 – 2018 a o +3,2 % v období 2013 – 2018 v porovnaní s priemerom EÚ (+1,8 %).³⁷ Emisie metánu (CH₄) a oxidu dusného (N₂O) na hektár využívanej poľnohospodárskej plochy na Slovensku sú nižšie ako priemer EÚ (za rok 2015).³⁸

V roku 2018 súviselo 51 % emisií z poľnohospodárstva s poľnohospodárskou pôdou (EÚ: 38 %), 36 % s enterickou fermentáciou hospodárskych zvierat, predovšetkým hovädzieho dobytku (EÚ: 44 %), ďalších 10 % s manipuláciou s hnojom (EÚ: 14 %).³⁹ V emisiách na dobyčiu jednotku z enterickej fermentácie sa Slovensko nachádza nad priemerom EÚ (2016: 2,75 TCO₂eq, EÚ: 2,67 TCO₂eq), kým emisie z hnoja sú nižšie ako priemer EÚ (2016: 0,43 TCO₂eq, EÚ: 0,48 TCO₂eq). Emisie z pôdy na hektár sú takisto nižšie ako priemer EÚ (2018: 0,73 TCO₂eq, EÚ: 0,94 TCO₂eq). Medzi rokmi 2013 a 2018 sa emisie z poľnohospodárskej pôdy zvýšili o 11 % (EÚ: +2 %), kým emisie z prežúvavcov klesli o 5,5 % (EÚ: +2 %).⁴⁰

Pokiaľ ide o sektor využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesného hospodárstva (LULUCF), zalesnené územia zohrávajú významnú úlohu pri zachytávaní CO₂. V rámci poľnohospodárskej pôdy zachytáva uhlík orná pôda, ako aj trávny porast, hoci trávny porast v menšej miere. Úloha lesov pri zachytávaní uhlíka sa znížila v porovnaní s 90. rokmi 20. storočia a ustálila sa v polovici prvého desaťročia 21. storočia, s výnimkou rokov 2012 a 2013, v ktorých bolo odstraňovanie uhlíka omnoho vyššie. Odstraňovanie CO₂ z orných pôd sa zvýšilo v období 2013 – 2018 o 15 % v porovnaní so zvýšením priemeru emisií EÚ približne o 12 % a emisie z trávnych porastov sa znížili o 44 % (EÚ: zníženie emisií o 9 %).⁴¹

Po poklese v rokoch 2003/2004 sa podiel trvalých trávnych porastov na využívanej poľnohospodárskej ploche ustálil na úrovni približne 27 %, čo je pod priemerom EÚ (31 %).⁴² Podiel je podobný aj v prípade plôch, na ktoré sa vzťahuje režim priamych platieb.⁴³ Rašeliniská tvoria len 0,1 % pôdy na Slovensku.⁴⁴

Výroba energie z lesov a poľnohospodárstva v období medzi rokmi 2013 a 2018 sa zvýšila o 64,5 %, pričom došlo k podstatnému nárastu v prípade niekoľkých súvisiacich poľnohospodárskych zdrojov, z ktorých výraznejšia bola anaeróbna fermentácia (+171 %). Výroba energie na jednotku prevyšuje priemer EÚ, pokiaľ ide o rastlinné materiály, ako aj odpadový materiál (1,36 gigajoule/ha, EÚ: 1,04),

a najmä bioplyny z anaeróbnej fermentácie (8,71 gigajoule/LSU, EÚ: 3,93). V roku 2018 takmer 18 % energie z obnoviteľných zdrojov na Slovensku pochádzalo z poľnohospodárstva (EÚ: 12 %) a 56 % z lesného hospodárstva (EÚ: 41 %), čo spolu tvorí 74 %.⁴⁵

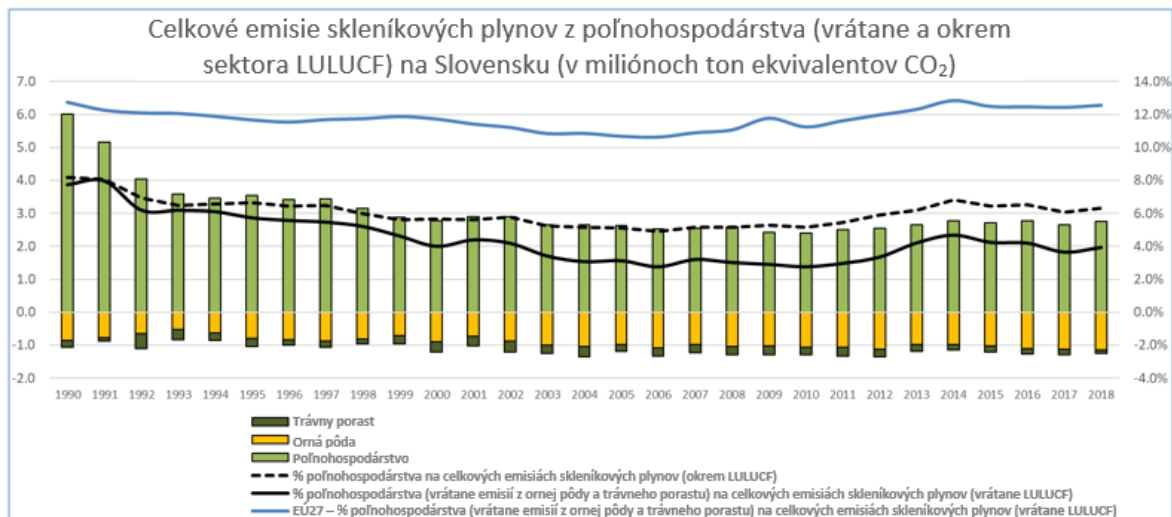
Spotreba energie v slovenskom poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve (údaje za rok 2018) ako podiel celkovej konečnej spotreby energie sa rovná 1,3 %, čo je menej ako priemer EÚ 2,9 %.⁴⁶ V roku 2018 konečná spotreba energie v poľnohospodárstve/lesnom hospodárstve na hektár využívanej poľnohospodárskej plochy (69 kg ropného ekvivalentu) bola menej než polovičná v porovnaní s priemerom EÚ (168 kg ropného ekvivalentu) a v období 2013 – 2018 rástla pomalším tempom ako priemer EÚ (1,7 %, EÚ: 8 %)⁴⁷. Spotreba energie v potravinárskej výrobe (údaje za rok 2018) na úrovni 1,5 % je približne polovičná oproti priemeru EÚ (2,9 %).⁴⁸

V súčasnom programe rozvoja vidieka bolo menej ako 1 % finančných zdrojov určených na uľahčenie dodávky a využitia obnoviteľných zdrojov energie. Do roku 2019 z nich bola vyčerpaná len veľmi malá časť (0,98 %)⁴⁹, predovšetkým z dôvodu nízkeho záujmu, ktorý viedol k nízkej úrovni čerpania potenciálnymi prijímateľmi.

Pokiaľ ide o adaptáciu na zmenu klímy, Slovensko podobne ako ostatné krajiny v kontinentálnej oblasti EÚ čelí zmenám v poveternostných modeloch (vlhké, teplejšie zimy a horúcejšie, suchšie letá) a rastúcemu riziku erózie pôdy. Slovenské poľnohospodárstvo sa tak stáva náchylné na väčšie výkyvy vo výnosoch, narušenie vegetačného cyklu plodín z dôvodu nerovnomerne rozložených zrážok/nedostatočnej úrovne vlhkosti pôdy, a to najmä v ľahkých pôdach v južnej časti krajiny, zvýšený teplotný stres u hospodárskych zvierat a riziká výskytu nových druhov/väčšieho rozšírenia škodcov/chorôb/burín z dôvodu vyšších teplôt a dlhšieho vegetačného obdobia, čoho príkladom sú čoraz väčšie škody spôsobené lykožrútom v častiach slovenských smrekových lesov, a pokles výroby krmiva a jeho rastu na prírodných pasienkoch z dôvodu sucha. Naopak, príležitosti by mohli predstavovať nové plodiny/odrody, pozitívny vplyv dlhšieho vegetačného obdobia na trávne porasty a hlúzové plodiny a zníženie výskytu patogénov obľubujúcich vlhké prostredie. Dôsledky zmeny klímy ovplyvnia regionalizáciu a zmenu polohy pestovaných plodín, ako napríklad výraznejšie zastúpenie tvrdej pšenice, kukurice a iných teplomilných plodín v severných častiach krajiny vďaka vyšším teplotám a väčšej dostupnosti vody.⁵⁰

V národnom energetickom a klimatickom pláne Slovenska (NEKP)⁵¹ sa predpovedá zníženie emisií z poľnohospodárstva v porovnaní s úrovňou v 90. rokoch 20. storočia, ktorému napomôže obmedzenie chovu hospodárskych zvierat, nižšia úroveň používania hnojív a spomalenie poľnohospodárskych činností. Od roku 2017 sa v dokumente predpovedá počiatočný pokles emisií a ich návrat na úrovne z roku 2017 do roku 2040. Zatiaľ čo sa predpokladá, že emisie z hnojenia a enterickej fermentácie sa znížia, emisie z poľnohospodárskej pôdy sa zvýšia. Pripisuje sa to predpovedanému poklesu stavov hospodárskych zvierat a následnému nahradeniu organických hnojív priemyselnými. V rámci sektora LULUCF prírodné kalamity a starnutie znížili po 90. rokoch 20. storočia odstraňovanie CO₂ lesmi. Predpovede ukazujú nárast odstraňovania až do konca tretieho desaťročia 21. storočia, a potom sa klesajúci trend koncom desaťročia ustáli. Predpokladá sa, že sa zníži aj odstraňovanie ornou pôdou a trávny porastom.

V národnom energetickom a klimatickom pláne sa poľnohospodárstvo uvádza medzi odvetvami, ktoré majú najväčší potenciál na znižovanie emisií skleníkových plynov (znížením strát a recykláciou živín), pričom v rámci zachovania podpory programu rozvoja vidieka sa ako možné zmierňujúce opatrenia zdôrazňuje manipulácia s hnojom a hnojovicou/ich skladovanie a kŕmenie zvierat. Poukazuje aj na potrebu obnovy lesov.

Zdroj: Európska environmentálna agentúra. Podľa údajov Eurostatu [[env air gge](#)]

2.5 Podporovať udržateľný rozvoj a efektívne riadenie prírodných zdrojov, ako sú voda, pôda a vzduch

Na Slovensku sa v poľnohospodárstve produkuje najviac (92,8 %) emisií amoniaku (NH₃). Emisie zo živočíšnej výroby predstavujú 81,1 % a z rastlinnej výroby 18,9%.⁵² Zatiaľ čo sa v období 1990 – 2011 emisie znížili (predovšetkým z dôvodu poklesu počtu hospodárskych zvierat, pozri bod 2.2), v rokoch 2012 až 2017 sa zaznamenal mierny nárast z dôvodu zvýšeného používania anorganických dusíkatých hnojív.⁵³ V roku 2018 sa emisie znížili o 13 % (27,96 Gg) oproti roku 2017 (32,21 Gg).⁵⁴ V posúdení rizika nesplnenia záväzkov týkajúcich sa zníženia emisií podľa smernice (EÚ) 2016/2284 (smernica o národných emisných stropoch), na základe spoločnej analýzy kvality predpovedí, dôveryhodnosti politík a opatrení vybraných na prijatie v národných programoch riadenia znečisťovania ovzdušia a predpokladanej miery plnenia záväzkov, sa prišlo k záveru, že v období 2020 – 2029, ako aj po roku 2030, Slovensko bude vystavené nízkemu riziku neplnenia povinností vyplývajúcich zo záväzku zníženia emisií amoniaku.⁵⁵

Poľnohospodárske postupy majú vplyv na životaschopnosť pôdy, zatiaľ čo poľnohospodárska výroba je recipročne závislá od kvality pôdy. Na posúdenie produktivity a kvality pôdy sa používa úroveň zásob organického uhlíka v pôde. V roku 2015 zásoby organického uhlíka v pôde (v Mt/ha) na Slovensku boli vyššie na trávnych porastoch (62,4 Mt/ha) než na ornej pôde (47 Mt/ha). Priemerný obsah organického uhlíka v ornej pôde zostáva v posledných rokoch na stabilnej úrovni (22,60 g/kg, EÚ: 43,1 g/kg).⁵⁶ Existuje však významný vzťah medzi zásobami organického uhlíka v pôde a agroklimatickými regiónmi Slovenska (napr. pozitívna korelácia bola pozorovaná na ornej pôde Podunajskej a Záhorskej nížiny, negatívna korelácia bola pozorovaná na ornej pôde severovýchodného Slovenska).⁵⁷

Pôdna erózia spôsobená vodou je jednou z najrozšírenejších foriem degradácie pôdy v Európe. V roku 2016 bola priemerná miera pôdnej erózie spôsobenej vodou na využívanej poľnohospodárskej ploche (vrátane trávneho porastu) 2,2 t ha⁻¹ za rok⁻¹ (2,5 t ha⁻¹ za rok⁻¹ v EÚ). Na Slovensku hrozí 6,7 % poľnohospodárskej plochy riziko závažnej pôdnej erózie (EÚ: 6,6 %)⁵⁸, pričom horské oblasti môžu byť postihnuté s väčšou pravdepodobnosťou z dôvodu kombinácie faktorov strmosti a dĺžky svahov, ktoré majú výrazný vplyv na stratu pôdy. V súčasnosti boli identifikované oblasti, ktoré mávajú pravidelné problémy s blatistými záplavami a denudáciou pôdnych častíc. Týmto nepriaznivým javom možno predísť primeraným riadením a zavedením technických opatrení, akými sú napríklad protierózne priekopy, protierózne hate, terasy a iné.⁵⁹ Veľký podiel ornej pôdy zostáva počas zimy bez pokrytia, 43 % v roku 2016⁶⁰, čo je dvojnásobok oproti priemeru EÚ (23 %). Pokrytie pôdy obmedzuje riziko pôdnej erózie a odtoku živín a pesticídov. Podiel konvenčného obrábania ornej pôdy je takisto vysoký (70,5 %)⁶¹ a udržateľnejšie postupy riadenia

v poľnohospodárstve by boli prínosom. V budúcnosti môže Slovensko riešiť tieto kľúčové otázky v synergii s činnosťami v rámci misie Horizont Európa v oblasti zdravia pôdy.

Okrem amoniaku sa poľnohospodárstvo považuje za hlavný zdroj znečistenia vody živinami, organickými látkami a pesticídmi.⁶² Potenciálny nadbytok dusíka a fosforu na poľnohospodárskej pôde môže slúžiť ako ukazovateľ potenciálneho znečistenia vody. Nadbytok dusíka na Slovensku mierne klesá, pohybuje sa od maxima 50 kg dusíka/ha ročne v roku 2007 po minimum 16 kg dusíka/ha ročne v roku 2016 (47 kg dusíka/ha ročne, priemer EÚ za roky 2012 – 2015). Deficit fosforu rastie, a teda pôdy na Slovensku sa časom vyčerpávajú.⁶³

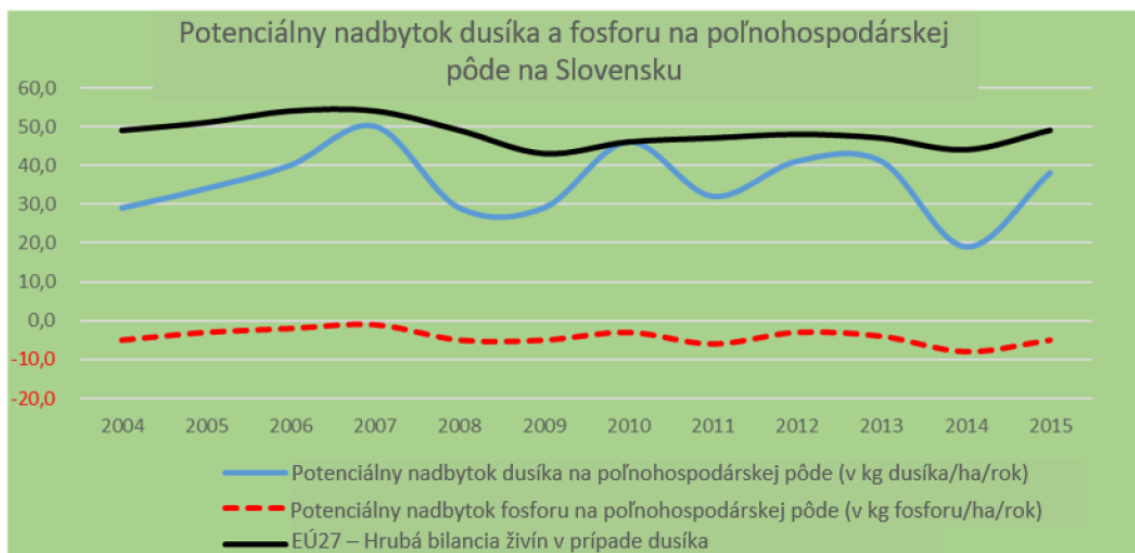
Počas obdobia 2016 – 2019 zaznamenalo 12 % monitorovacích staníc podzemnej vody koncentrácie dusičnanov nad maximálnou hornou hranicou 50 mg/l. Možno pozorovať rastúci trend. Označeným pásmam, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, v krajine zodpovedá územie s rozlohou 13 685 km² a zaberajú 55 % poľnohospodárskej plochy.⁶⁴ Hoci nadbytok dusíka je nižší ako priemer EÚ, nachádzajú sa tu problémové oblasti s vysokým zaťažením dusíkom z dôvodu intenzívnej poľnohospodárskej činnosti (napr. Žitný ostrov⁶⁵), ktoré si vyžadujú osobitnú pozornosť.

Pokiaľ ide o rámcovú smernicu o vode, 44 % povrchových vôd sa nachádza v menej ako dobrom ekologickom stave a 2 % nespĺňajú podmienky na dosiahnutie dobrého chemického stavu. V prípade podzemných vôd 3 % nespĺňajú podmienky dobrého kvantitatívneho stavu, pri 26 % kvantitatívny stav nie je známy a 11 % nespĺňa podmienky dobrého chemického stavu, pričom pri 26 % chemický stav nie je známy. Najvýraznejšou záťažou v prípade povrchových vôd bolo difúzne znečistenie z poľnohospodárstva, ktoré bolo aj jednou zo záťaží s dosahom na podzemnú vodu. Pokiaľ ide o vplyvy na povrchové vody, najvýraznejším boli pozmenené biotopy z dôvodu morfológických zmien, organického znečistenia, znečistenia živinami a chemického znečistenia. V prípade podzemnej vody boli najvýraznejšími vplyvmi chemické znečistenie a odber prekračujúci dostupné zdroje podzemnej vody.⁶⁶

V roku 2016 boli 3,9 % využívanej poľnohospodárskej plochy na Slovensku vybavené zavlažovacími systémom (pokles z 9,6 % v roku 2005), oproti tomu priemer EÚ bol 8,9 %. Zavlažovaná plocha tvorila 1,5 % využívanej poľnohospodárskej plochy.⁶⁷ Podiel zavlažovania na celkovom odbere vody v poľnohospodárstve sa pohyboval v období 2012 – 2017 v rozmedzí od 3,2 % do 3,9 %, a teda zostal relatívne stabilný.⁶⁸

Cieľom programu rozvoja vidieka je podporiť 20,6 % využívanej poľnohospodárskej plochy v snahe zlepšiť obhospodarovanie pôdy a hospodárenie s vodami. Napriek tomu, že 82,2 % tohto cieľa sa už dosiahlo, v hodnotení intervencií v rámci programu rozvoja vidieka sa zistilo, že len niekoľko z nich (najmä integrovaná výroba a trávnaté pásy na ornej pôde) mali kladný vplyv na stav ochrany pôdy, a to len pokiaľ ide o zníženie rizika potenciálnej erózie. Pokiaľ ide o zmenu organického uhlíka v pôde, nezaznamenal sa žiadny výrazný účinok intervencií, a to najmä preto, že intervencie nezahŕňali riadiace postupy zamerané na zvýšenie organického uhlíka v pôde. Na druhej strane intervencie v rámci agroenvironmentálno-klimatického opatrenia a ekologického poľnohospodárstva viedli k priemernému ročnému zníženiu používania hnojív o 24,64 kg/ha, a tak mohli prispieť ku kvalite podzemnej vody.⁶⁹ Treba poznamenať, že celkovo sa spotreba anorganických hnojív na Slovensku zvýšila a dosiahla svoju najvyššiu úroveň v roku 2018 so 129 000 tonami dusíka.⁷⁰ Dôvodom je predovšetkým zníženie používania organických hnojív v dôsledku obmedzenia chovu hospodárskych zvierat.

Medzi ďalšie poľnohospodárske postupy, ktoré by mohli prispieť k odolnejším pôdnym ekosystémom, patrí diverzifikácia plodín. V roku 2018 sa diverzifikácia plodín vzťahovala na 89 % ornej pôdy (EÚ: 74 %), čo súviselo s uplatňovaním ekologizácie na Slovensku.⁷¹

Zdroj: EUROSTAT [[aei_pr_qnb](#)]⁷².

2.6 Prispieť k ochrane biodiverzity, zlepšiť ekosystémové služby a zachovať biotopy a krajinné oblasti

V roku 2018 30 % rozlohy územia Slovenska tvorili lokality sústavy Natura 2000 (EÚ: 18 %). Poľnohospodárske a lesnaté plochy v rámci lokalít sústavy Natura 2000 tvorili 16 % využívanej poľnohospodárskej plochy (vrátane prírodného trávneho porastu) a 46 % celkovej lesnatej plochy.⁷³ Napriek úsiliu, ktoré bolo vyvinuté v posledných rokoch, schvaľovanie plánov riadenia lokalít sústavy Natura 2000 sa oneskoruje.⁷⁴

Za vykazované obdobie 2013 – 2018 len menej ako tretina (22,7 %) poľnohospodárskych biotopov (trávne porasty) bola v priaznivom stave ochrany, kým zvyšok bol v nepriaznivom stave ochrany. Pokiaľ ide o tie lesné biotopy, na ktoré sa vzťahuje príloha I k smernici o biotopoch, 65,5 % z nich sa naďalej nachádza v nepriaznivom stave ochrany, z toho pri 10,3 % z nich sa zaznamenal klesajúci trend.⁷⁵

Index vtáctva žijúceho na poľnohospodárskej pôde slúžiaci ako barometer zmien pre biodiverzitu a poľnohospodársku krajinu takisto na Slovensku vykazuje negatívny trend. Počas obdobia 2005 – 2018 index celkovej populácie poklesol o 17 %⁷⁶, zatiaľ čo v oblastiach, v ktorých sa zaviedlo agroenvironmentálno-klimatické opatrenie v rámci programu rozvoja vidieka, bol zaznamenaný len menší pokles (4 %).⁷⁷

Z prioritného akčného rámca vyplýva, že v prípade trávnych porastov sú hlavným identifikovaným zaťažením prírodné procesy, ktoré súvisia s opustením pôdy, následným rozrastaním kríkov, nedostatočným riadnym udržiavaním pastvín spásaním alebo kosením, intenzívnym poľnohospodárstvom, cudzokrajnými a problematickými druhmi a rozvojom. V prípade ornej pôdy a trvalých plodín sú hlavným zaťažením intenzívne poľnohospodárstvo, používanie monokultúr plodín a intenzívne využívanie pesticídov a hnojív. V prípade lesov sú hlavné identifikované zaťaženia lesné hospodárstvo, cudzokrajné a problematické druhy a ťažba a pestovanie biologických živých zdrojov. Druhy spojené s lesmi ako tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*) a tetrov hoľniak (*Tetrao tetrix*) sa nachádzajú v nepriaznivom až zlom stave ochrany, ktorý úzko súvisí s vhodným spôsobom obhospodarovania lesov a iných horských biotopov z dôvodu značného poklesu ich populácií. Komisia v týchto prípadoch začala konanie v prípade nesplnenia povinnosti.

V prioritnom akčnom rámci sa identifikujú tieto potreby lokalít sústavy Natura 2000: V prípade trávnych porastov: obnova a podpora pasienkov vrátane infraštruktúry; podpora mozaikového nepravidelného

kosenia (s frekvenciou prispôsobenou každému biotopu); podpora ručného kosenia alebo kosenia ľahkou technikou; riešenie dôsledkov sekundárnej sukcesie a eradikácia invázných druhov; zabránenie premene prírodných a poloprírodných biotopov a biotopov druhov na poľnohospodársky pozemok. V prípade ornej pôdy: opätovné zavedenie primeraných poľnohospodárskych postupov na riešenie problému opúšťania pôdy vrátane kosenia, spásania, vypalovania alebo podobných opatrení; obnova tradičných malých krajinných prvkov a zábran v poľnohospodárskej krajine; odstránenie alebo riadenie odvodňovania a zavlažovania; infraštruktúry v poľnohospodárstve (obnova mokrad'ových biotopov a mokrých lúk odstránením odvodňovacej infraštruktúry); obnova a vytvorenie mokrad'ových území v krajine. Okrem toho treba uprednostniť finančnú podporu pre tieto hlavné druhy opatrení týkajúcich sa komunikácie a zvyšovanie povedomia o sústave Natura 2000.

Zatiaľ čo v roku 2018 podiel pôdy ležiacej úhorom predstavoval 1,9 % využívanej poľnohospodárskej plochy (EÚ: 4,1 %), podiel lineárnych krajinných prvkov (okraje pokryté trávou, okraje pokryté krovinnou vegetáciou, samostatne stojace stromy/kríky, stromoradia, živé ploty a priekopy) bol takmer 0 % (EÚ: 0,6 %).⁷⁸ Toto bude musieť Slovensko výrazne zlepšiť, aby prispelo k cieľu Európskej zelenej dohody, podľa ktorého by mal podiel poľnohospodárskej plochy EÚ s krajinnými prvkami s bohatou biodiverzitou tvoriť do roku 2030 aspoň 10 %.

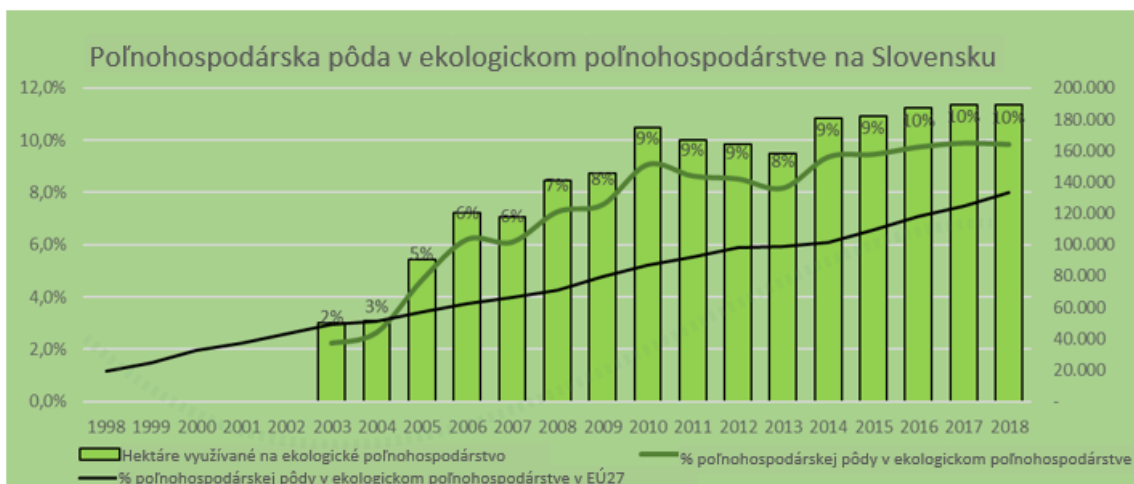
V roku 2019 Slovensko zaznamenalo 136 116 hektárov ornej pôdy ako oblasti ekologického záujmu. Slovensko podobne ako väčšina členských štátov vo veľkom používa medziplodiny (47,2 %) a plodiny, ktoré viažu dusík (27,8 %), na splnenie požiadaviek týkajúcich sa oblastí ekologického záujmu.

Pokiaľ ide o intenzitu poľnohospodárstva (intenzita vstupu na hektár), v roku 2017 61,3 % využívanej poľnohospodárskej plochy obhospodarovali poľnohospodárske podniky s modelom vysokej intenzity vstupov a 20,2 % podniky s modelom nízkej intenzity vstupov. Tieto čísla sa líšia od priemeru EÚ: 36,3 % v prípade modelu vysokej intenzity vstupov a 27 % v prípade modelu nízkej intenzity vstupov. Okrem toho sa Slovensko vyznačuje vysokým podielom poľnohospodárskej plochy, ktorá sa využíva ako extenzívne pasienky (39,3 %, EÚ: 19,8 %).⁷⁹

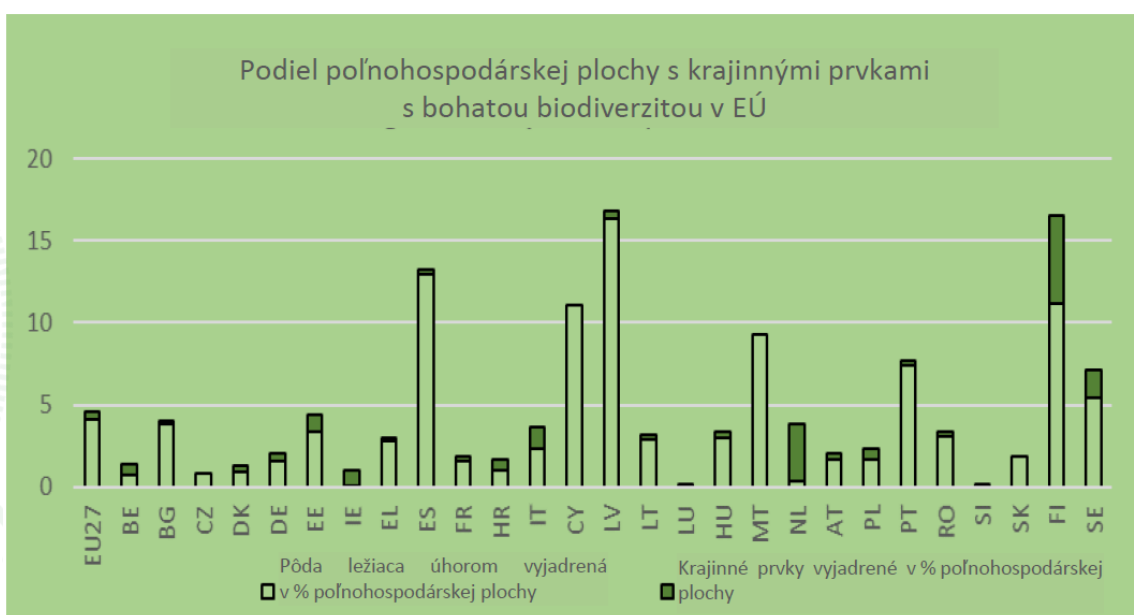
Podiel ekologického poľnohospodárstva na využívanej poľnohospodárskej ploche sa od roku 2003 zvyšuje. V roku 2018 Slovensko dosiahlo podiel takmer 10 % (EÚ: 8 %). Viac ako 83,6 % plochy využívanej na ekologické poľnohospodárstvo prijímalo v roku 2018 podporu v rámci SPP. Počet ekologických výrobcov sa takisto zvýšil, z 362 v roku 2012 na 439 v roku 2017.⁸⁰ Tento rastúci trend sa však za posledné roky spomalil: 182 000 ha v roku 2015, 187 000 ha v roku 2016, 189 000 ha v rokoch 2017 a 2018.⁸¹ Zaistením ďalšieho rozšírenia poľnohospodárskej pôdy v ekologickom poľnohospodárstve v budúcnosti môže Slovensko prispieť k naplneniu cieľa Európskej zelenej dohody dosiahnuť, aby do roku 2030 prebiehalo na 25 % pôdy EÚ ekologické poľnohospodárstvo.

V roku 2018 Slovensko zaznamenalo 17 % využívanej poľnohospodárskej plochy a 2 % lesnej plochy, na ktoré sa vzťahovali zmluvy na podporu biodiverzity a/alebo krajiny financované z programu rozvoja vidieka.⁸² Úroveň vykonávania pri porovnaní rôznych intervencií však bola nevyvážená, a to najmä preto, že prijímatelia uprednostnili určité intervencie, ktoré sa vykonávajú jednoduchšie.

V hodnotení intervencií v rámci programu rozvoja vidieka sa identifikovali oblasti ďalšieho zlepšenia v tomto cieľi. Pokiaľ ide o poľnohospodárstvo, hodnotitelia odporučili zaviesť podporu pre poľnohospodárstvo s vysokou prírodnou hodnotou (typ 2 – Poľnohospodárska pôda, na ktorej prevláda poľnohospodárstvo s nízkou intenzitou alebo mozaika poloprírodnej a obrábanej pôdy a znaky maloobjemovej výroby) s cieľom zvrátiť klesajúci trend v tomto type poľnohospodárskej činnosti. Čo sa týka opatrení v lesnom hospodárstve, navrhli rozšíriť oblasť, na ktorú možno poskytnúť podporu v rámci lokalít sústavy Natura 2000, na ktoré sa vzťahujú záväzky v oblasti lesného hospodárstva, životného prostredia a klímy, a zacieliť investície na podporu lesov, ktoré majú potenciál stať sa lesnou oblasťou s vysokou prírodnou hodnotou.

Zdroj: EUROSTAT [[org_cropar_h1](#) a [org_cropar](#)]⁸³.

Zdroj: GR AGRI na základe údajov Eurostatu a Spoločné výskumné centrum na základe zisťovania LUCAS.⁸⁴

* Za lineárne prvky sa tu považujú: okraje pokryté trávou, okraje pokryté krovinnou vegetáciou, samostatne stojace stromy/kríky, stromoradia, živé ploty a priekopy. Tento odhad treba brať s rezervou z dôvodu použitej metodiky.

2.7 Pritiahnuť mladých poľnohospodárov a uľahčiť podnikateľskú činnosť vo vidieckych oblastiach

Slovensko malo v roku 2016 druhý najvyšší podiel mladých poľnohospodárov (11,1 %) z celkového počtu riadiacich pracovníkov poľnohospodárskych podnikov (EÚ: 5,1 %). Zatiaľ čo priemer EÚ po roku 2010 klesá, na Slovensku nastal obrat trendu v roku 2007 a odvtedy ich podiel rastie. Pomer mladých riadiacich pracovníkov k starším je na Slovensku 0,24, čo znamená, že na každého mladého poľnohospodára pripadajú 4 poľnohospodári starší ako 55 rokov. Tento pomer je jeden z najvyšších v EÚ (po Rakúsku a Poľsku). Percentuálny podiel mladých poľnohospodárov sa v období do roku 2016 zvyšoval, kedy bol pomer mladých riadiacich pracovníčok k riadiacim pracovníkom (mužom) 23,4 %.⁸⁵

Prístup k pôde je jednou z hlavných prekážok, ktorým čelia mladí poľnohospodári na Slovensku vzhľadom na obmedzenú dostupnosť pôdy na predaj alebo prenájom. Mladí poľnohospodári s podporou v rámci SPP obhospodarujú len 22 840 ha pôdy na Slovensku a vo väčšine prípadov prevádzkujú prvú generáciu

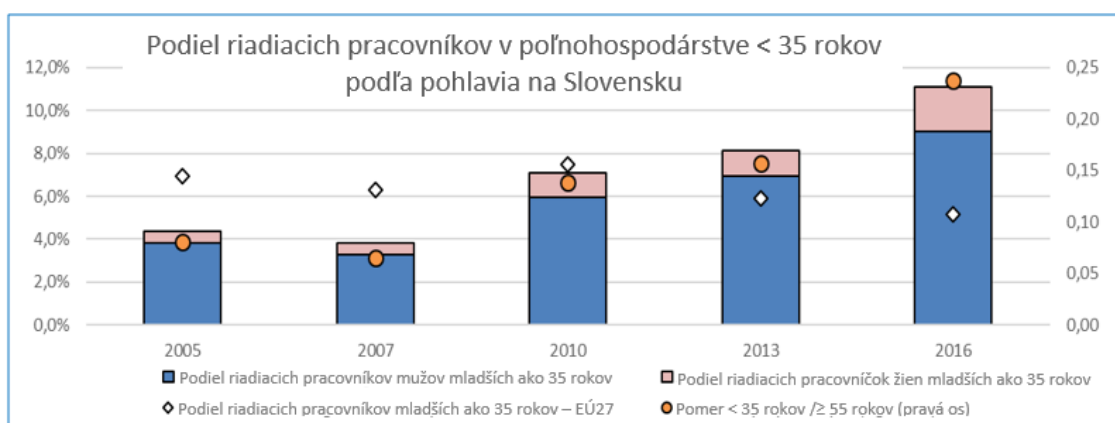
malých rodinných poľnohospodárskych podnikov. Priemerná veľkosť poľnohospodárskeho podniku mladého poľnohospodára je 38 ha, čo je výrazne pod priemerom EÚ (80,7 ha).⁸⁶ Mladí poľnohospodári v EÚ vo všeobecnosti zvyknú mať väčšie a viac špecializované poľnohospodárske podniky. Na Slovensku sa stretávajú aj s administratívnymi prekážkami vyplývajúcimi z vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré sťažujú prístup k pôde.

Takisto čelia značným ťažkostiam, keď sa pokúšajú získať prístup ku kapitálu. Predovšetkým majú nízku mieru prístupu k úverom z dôvodu horšej bonity, nedostatku aktív, ktoré by mohli byť použité ako zábezpeka, a preto, lebo sa často nepovažujú za ekonomicky rentabilných. Majú vyšší dopyt po investíciách, majú vyššie náklady na začiatku podnikania, a preto majú ich poľnohospodárske činnosti nižšiu návratnosť, čo znižuje ich ziskovosť a prístup k úverom.⁸⁷

Prístup k poznatkom je ďalším veľkým problémom, keďže Slovensko patrí medzi krajiny s najnižšou mierou odbornej prípravy mladých riadiacich pracovníkov v oblasti poľnohospodárstva, a to v prípade základnej, ako aj úplnej odbornej prípravy, pričom táto miera je výrazne pod priemerom EÚ (28 %, EÚ: 43 %).⁸⁸ Okrem toho sa tento podiel v priebehu rokov mierne znižuje, čo je v jasnom protiklade s priemerom EÚ. Banky považujú mladých poľnohospodárov pre nedostatočnú úroveň vzdelania alebo zručností za rizikovejšiu kategóriu. Nedostatok vedomostí navyše sťažuje začiatok podnikania, prináša riziká pre úspešné fungovanie, a teda aj prežitie podniku hlavne v prvých rokoch.

Slovensko už začalo s implementáciou rôznych nástrojov SPP na podporu generačnej výmeny. V rámci priamych platieb Slovensko vyčlenilo priemerne 0,33 %⁸⁹ ročného finančného krytia na roky 2015 – 2020 na platby pre mladých poľnohospodárov. V priemere (do roku 2018) sa nimi financovalo 62 EUR/ha ročnej podpory pre 650 mladých poľnohospodárov, pri každom približne na 41 ha. Pokiaľ ide o program rozvoja vidieka, do roku 2019 sa poskytla pomoc na začatie podnikateľskej činnosti (12,2 milióna EUR) 347 mladým poľnohospodárom (takmer 50 % žien).⁹⁰

V roku 2016 vzniklo vo vidieckych oblastiach takmer 18 000 nových podnikov. Tento počet klesol po dosiahnutí maxima viac ako 32 000 v roku 2014.⁹¹

Zdroj: EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)]⁹².

2.8 Podporovať zamestnanosť, rast, sociálne začlenenie a miestny rozvoj vo vidieckych oblastiach vrátane biohospodárstva a udržateľného lesného hospodárstva

Slovensko má rozlohu 49 035 km² a počet obyvateľov približne 5,4 milióna. Prevažne vidiecke oblasti predstavujú 46,1 % tohto územia (EÚ: 44,6 %), podiel vidieckeho obyvateľstva je obzvlášť vysoký 37,4 %

(EÚ: 20,8 %) a nie je tu trend vyludňovania (počet obyvateľov vo vidieckych oblastiach dokonca mierne narástol o +0,1 %/2015).⁹³

Po prepade v roku 2009 sa miera zamestnanosti zvyšovala na celoštátnej úrovni, ako aj vo vidieckych oblastiach. V roku 2019 dosiahla 66,8 % (veková kategória 15 – 64 rokov) a 73,4 % (veková kategória 20 – 64 rokov), ale naďalej zostala mierne pod priemerom EÚ v prípade vidieckych oblastí (68,4 %), ako aj pod celoštátnym priemerom (73,4 %). V posledných rokoch však bola zaznamenaná určitá konvergencia medzi celoštátnym priemerom a trendom vo vidieckych oblastiach. Miera zamestnanosti je naďalej vyššia u mužov.⁹⁴ Pokiaľ ide o mieru nezamestnanosti, Slovensko patrí k členským štátom, v ktorých je rozdiel v miere nezamestnanosti v mestách a vo vidieckych oblastiach najväčší.⁹⁵ Celková miera nezamestnanosti (veková kategória 15 – 74 rokov) vo vidieckych oblastiach je naďalej nad úrovňou EÚ (8,4 %/úroveň EÚ 6,3 %), pričom to isté platí aj v prípade miery nezamestnanosti mladých ľudí (veková kategória 15 – 24 rokov) vo vidieckych oblastiach (17,8 %/úroveň EÚ 14,6 %).⁹⁶

Pracovnú silu v poľnohospodárstve tvoria naďalej prevažne muži. V roku 2016 bol podiel žien len na úrovni 26,6 %⁹⁷, zatiaľ čo miera žien, ktoré vlastnia poľnohospodársky podnik, bola 19,9 % (EÚ: 28 %).⁹⁸

Miera chudoby na vidieku má na Slovensku napriek obmedzenému zvýšeniu v roku 2018 na 19 % zostupný trend a je aj naďalej pod priemerom EÚ (24 %).⁹⁹ Existujú však výrazné regionálne rozdiely v hospodárskej a sociálnej oblasti a niektoré skupiny (napr. Rómovia) majú obzvlášť zraniteľné postavenie¹⁰⁰, a preto si vyžadujú ciele opatrenia v záujme sociálnej inklúzie.

Celkové silné hospodárske oživenie a expanzia po finančnej a hospodárskej kríze z roku 2009 sa spomaľujú. Napriek rastu, ktorý bol zaznamenaný aj vo vidieckych oblastiach, existujú výrazné rozdiely pri porovnaní HDP na obyvateľa vo vidieckych (59,1 % priemeru EÚ) a mestských oblastiach (186,7 % priemeru EÚ). Vidiecke oblasti na Slovensku takisto zaostávajú v porovnaní s úrovňou EÚ (71 %).¹⁰¹ V niektorých vidieckych oblastiach stále chýba základná infraštruktúra (vodovod, kanalizácia a rýchla širokopásmová infraštruktúra), základné verejné služby a pracovné príležitosti.¹⁰² Keďže iniciatíva Spoločenstva pre rozvoj vidieka (LEADER) zaostáva, stratégie miestneho rozvoja (110), ktoré sa týkajú takmer 60 % vidieckeho obyvateľstva a ktorých cieľom je podporovať miestny rozvoj vidieckych oblastí prispôbený na mieru, sa ešte úplne nevykonali.

Vidiecke oblasti majú potenciál, pokiaľ ide o rozvoj biohospodárstva, ktoré sa stále v dostatočnej miere nevyužíva. Hoci obrat biohospodárstva sa v období 2008 až 2017 výrazne zvýšil, obrat na osobu zamestnanú v biohospodárstve predstavoval len 60 % priemeru EÚ. Poľnohospodárstvo a potravinárstvo naďalej zostávajú hlavnými odvetviami prispievajúcimi k biohospodárstvu (60,2 % podiel na obrate v roku 2017). V roku 2017 viac ako 167 000 ľudí pracovalo v sektoroch biohospodárstva.¹⁰³

Lesy sú dôležitými obnoviteľnými zdrojmi, ktoré poskytujú širokú škálu výhod pre spoločnosť vrátane zamestnania a hospodárskeho rozvoja, a to najmä vo vidieckych oblastiach. Lesnatá plocha na Slovensku sa od roku 1991 mierne zväčšila o 1,2 % a v roku 2020 dosiahla rozlohu 1,9 milióna ha (40,1 % celkovej plochy)¹⁰⁴, čo je mierne nad úrovňou EÚ (39,8 %). Zatiaľ čo sa za posledné desaťročia výrazne zvýšil výrub, a to najmä ťažba s cieľom zabrániť šíreniu škodcov v reakcii na narušenie lesa, ako napríklad premnoženie lykožrúta alebo veterná kalamita, intenzita lesnej ťažby sa stále považuje za udržateľnú, keďže rozsah výrubu je nižší než prírastok dreva na pni.¹⁰⁵ V roku 2018 dosiahol pomer výrubu lesa k prírastku 82,2 %.¹⁰⁶ Medzitým sa celkové množstvo dreva na pni v lesoch zvýšilo zo 401,6 milióna m³ s kôrou v roku 1990 na 537,67 milióna m³ s kôrou v roku 2020 (nárast o 33,9 %). Okrem toho sa za rovnaké obdobie „hustota“ lesa, drevo na pni na hektár, takisto zvýšila z 211 m³/ha na 279 m³/ha, čo znamená, že v lese sa nachádza viac dreva/biomasy, čo takisto predstavuje väčší priestor na ukladanie uhlíka.¹⁰⁷ Úroveň celkovej zamestnanosti v lesnom hospodárstve má klesajúcu tendenciu. V roku 2018 v ňom pracovalo 17 900 osôb (lesné hospodárstvo a ťažba dreva).¹⁰⁸ V období 2009 až 2019 sa hrubá pridaná hodnota z lesného hospodárstva a ťažobných činností zvýšila o 60 %, pričom dosiahla 634 miliónov EUR, kým celková produkcia sa takmer zdvojnásobila zo 781 miliónov EUR na 1 143 miliónov EUR.¹⁰⁹

2.9 Zlepšiť reakcie poľnohospodárstva EÚ na požiadavky spoločnosti týkajúce sa potravín a zdravia vrátane bezpečnosti, výživnosti a udržateľnosti potravín, ako aj dobrých životných podmienok zvierat

Antimikrobiálna rezistencia (AMR) súvisí s nadmerným a neprimeraným používaním antimikrobiálnych látok v zdravotnej starostlivosti o ľudí a zvieratá.

Predaj veterinárnych antimikrobiálnych látok na Slovensku vyjadrený v miligramoch na korekčnú jednotku populácie (mg/PCU) bol v roku 2018 na úrovni 49,3 mg/PCU, výrazne nižšej ako priemer EÚ (118,3 mg/PCU).¹¹⁰

Pokiaľ ide o dobré životné podmienky zvierat, kupírovanie chvostov ošipaných je na Slovensku aj naďalej bežnou praxou, a to aj napriek tomu, že je zakázané pravidlami EÚ. Chvosty sa zvyčajne kupujú s cieľom predísť hryzeniu chvostov spôsobeného stresom v reakcii na negatívne faktory prostredia a riadenia. Percentuálny podiel ošipaných chovaných s neporušenými chvostami na Slovensku sa od roku 2016 takmer vôbec nezmenil.

Biologická bezpečnosť je rovnako výzvou. Slovensko je medzi krajinami postihnutými africkým morom ošipaných (AMO) a medzi krajinami, ktoré musia zrevidovať/aktualizovať registráciu niektorých poľnohospodárskych podnikov, identifikačné číslo zvierat a pohyby zvierat.

Predaj pesticídov sa na Slovensku s ročnými výkyvmi v období 2011 – 2018 zvýšil. Väčšina predaných pesticídov sú „herbicídy, desikanty a prípravky na ničenie machu“, po nich nasledujú „fungicídy a baktericídy“.¹¹¹

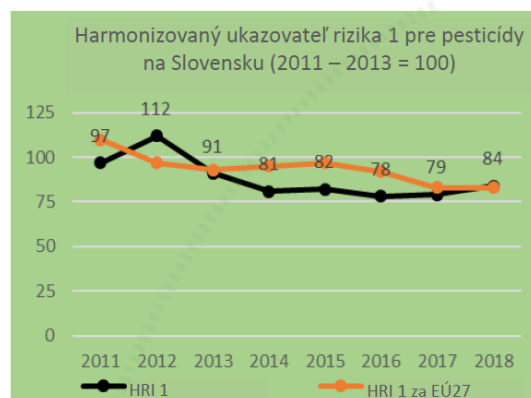
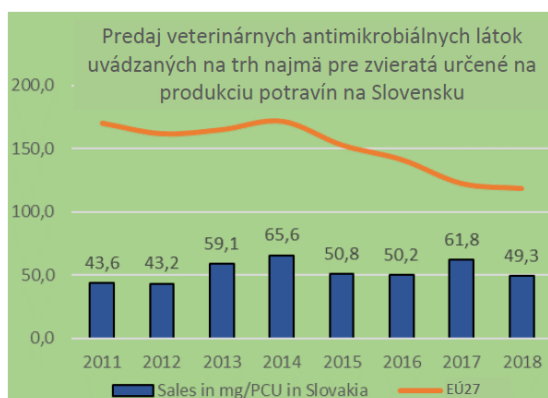
Pokiaľ ide o riziká vyplývajúce z pesticídov, presnejší obraz situácie poskytuje harmonizovaný ukazovateľ rizika 1 (HRI 1). Ukazovateľ HRI 1, ktorý sleduje objem pesticídov uvedený na trh podľa skutočného rizika účinnej látky, sa na Slovensku v období 2011 – 2018 znížil o 16 % (EÚ: 17 %), ale možné náhrady tvorili relatívne vysoký podiel celkového predaja pesticídov za obdobie 2015 – 2017.

Pokiaľ ide o uvádzanie prípravkov na ochranu rastlín na trh, na Slovensku sa postupy schvaľovania/povoľovania oneskorujú, a to najmä v prípade použitia v malom rozsahu. V zisťovaní REFIT sa poukázalo na obmedzenú dostupnosť prípravkov s nízkym rizikom povolených na území Slovenska a obavy o dostupnosť herbicídov, baktericídov a akaricídov.

Hoci bol v roku 2012 prijatý národný akčný plán v súlade so smernicou o udržateľnom používaní pesticídov (SUPP), Komisii ešte nebola predložená žiadna revízia. Je potrebné výrazne zlepšiť systém kontrol týkajúcich sa vykonávania všeobecných zásad integrovanej ochrany proti škodcom pre všetky typy profesionálnych používateľov prípravkov na ochranu rastlín.

Na Slovensku je veľmi vysoké zaťaženie vyplývajúce z neprenosných ochorení spôsobených rizikovými faktormi súvisiacimi so stravou vyjadrené ako roky života váženej dizabilitou na 100 000 obyvateľov, ktorú možno pripísať stravovacím návykom.¹¹² Hodnotu rokov života váženej dizabilitou ovplyvňuje niekoľko faktorov týkajúcich sa stravovacích návykov. Pokiaľ ide o trendy v spotrebe, Slovensko má veľmi nízku spotrebu ovocia a zeleniny – približne 47 % obyvateľov Slovenska uvádza, že nezaraďuje ovocie a zeleninu do svojho každodenného jedálnička, čo je vyšší podiel v porovnaní s priemerom EÚ (36 %).¹¹³ Podiel obéznych osôb medzi obyvateľmi (14 %, údaj za rok 2017) od roku 2008 poklesol a je mierne pod priemerom EÚ (15 %). Napriek tomu značná časť obyvateľstva (nad priemerom EÚ) trpí nadváhou a podiel osôb s nadváhou a s predstupňom obezity mal v období 2008 – 2017 vzostupnú tendenciu.¹¹⁴ Opatrenia by sa mali zamerať na prechod na zdravé udržateľné stravovanie v súlade s vnútroštátnymi odporúčaniami s cieľom prispieť k zníženiu výskytu nadváhy, obezity a neprenosných ochorení a zároveň zlepšiť celkový vplyv potravinového systému na životné prostredie. To by zahŕňalo preorientovanie sa viac na stravu rastlinného pôvodu, ktorá by obsahovala menej červeného mäsa a viac ovocia a zeleniny, celozrnných obilnín, strukovín, orechov a semien.

Údaje o potravinových stratách a plytvaní potravinami v prvovýrobe a spracovaní nie sú ešte k dispozícii. V nedávnom národnom programe predchádzania vzniku odpadu (2019 – 2025)¹¹⁵ sa potravinovým stratám a plytvaniu potravinami, ku ktorým dochádza na úrovni prvovýroby a v počiatočných fázach dodávateľského reťazca, venuje len malá pozornosť. Riešením by mohol byť budúci národný program predchádzania vzniku odpadu vyžadovaný článkom 29 ods. 2a rámcovej smernice 2008/98/ES o odpade.

Zdroj: GR AGRI podľa ESVAC, Desiatá správa ESVAC (2020)¹¹⁶

Zdroj: EUROSTAT [[aei_hri](#)]¹¹⁷.

2.10 Prierezový cieľ v oblasti poznatkov, inovácií a digitalizácie

V štúdií Pro-AKIS¹¹⁸ uskutočnenej na úrovni EÚ bol slovenský poľnohospodársky vedomostný a inovačný systém (AKIS) označený ako pomerne neucelený, pokiaľ ide o stupeň integrácie aktérov AKIS, a slabý, čo znamená, že mu chýbajú zdroje. Okrem toho neexistuje žiadna koherentná politika zameraná na rozvoj a fungovanie systému AKIS.

Poradenstvo a odbornú prípravu pre zainteresované strany poskytuje štátny podnik Agroinštitút, š. p. a Národné lesnícke centrum, ktoré sú poskytovateľmi odbornej prípravy s možnosťou poskytnutia akreditovaného kurzu odbornej prípravy pre poradcov v oblasti poľnohospodárstva, ako aj lesného hospodárstva. Agroinštitút Nitra takisto prevádzkuje informačný a komunikačný webový portál Pôdohospodárskeho poradenského systému. V súčasnom centrálnom registri pôdohospodárskychporadcov sa nachádza 101 akreditovaných poradcov.¹¹⁹

Hoci výskum a vývoj (VaV) zohráva vo všeobecnosti zásadnú úlohu v inovačnom procese, investície do výskumu a vývoja na Slovensku sú naďalej nízke. V roku 2018 bola vládna podpora pre výskum a vývoj v poľnohospodárstve na úrovni len 2,1 EUR na obyvateľa (EÚ: 6,3 EUR na obyvateľa).¹²⁰ Veda a výskum v poľnohospodárstve prispievajú len málo k rozvoju poľnohospodárstva, potravinárstva, lesného hospodárstva a iných príbuzných odvetví národného hospodárstva.¹²¹

V programovom období 2014 – 2020 bolo 3,2 % finančných prostriedkov na program rozvoja vidieka určených na podporu prenosu poznatkov a inovácie v poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve a vo vidieckych oblastiach (EÚ: 3,6 %), pokrylo projekty odbornej prípravy, poradenstva a spolupráce; 25 projektov spolupráce sa naplánovalo v rámci európskeho partnerstva v oblasti inovácií (EIP). Vykonávanie opatrení je však oneskorené a zatiaľ sa dosiahol malý pokrok. Komisii ešte nebola oznámená žiadna operačná skupina EIP, hoci Národná sieť rozvoja vidieka SR zorganizovala podporné úsilie s konkrétnym zameraním na EIP.¹²²

Pokiaľ ide o odbornú prípravu riadiacich pracovníkov v oblasti poľnohospodárstva, v roku 2016 malo základné alebo úplne poľnohospodárske vzdelanie 23 % všetkých riadiacich pracovníkov v oblasti poľnohospodárstva (EÚ: 31,6 %). Tento podiel je pomerne nízky, ale od roku 2010 na stabilnej úrovni. V porovnaní s EÚ je na Slovensku podobný podiel poľnohospodárov, ktorí majú úplnú odbornú prípravu v oblasti poľnohospodárstva¹²³ (9,3 %).¹²⁴

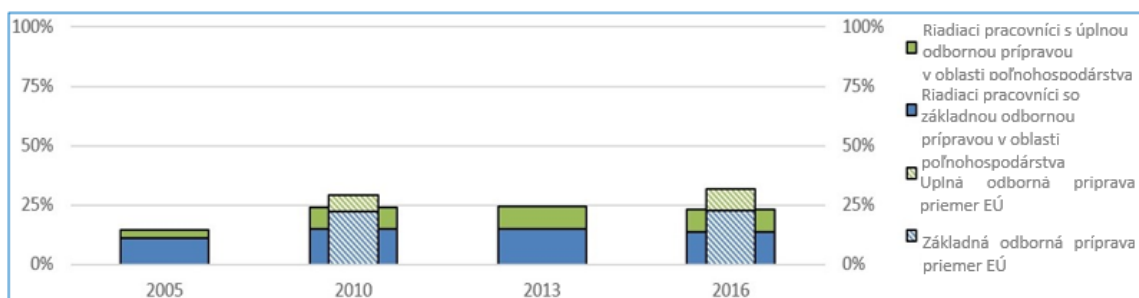
Digitalizácia ponúka poľnohospodárom mnoho možností na riešenie výziev udržateľnej poľnohospodárskej výroby. Musia ju však sprevádzať vhodné digitálne zručnosti a digitálna infraštruktúra. Rýchly internet je navyše kľúčovým faktorom pri tvorbe pracovných miest a podnikov vo vidieckych oblastiach, ako aj pri zvyšovaní kvality života podporou služieb v oblastiach ako zdravotná starostlivosť, vzdelávanie, zábava a elektronická verejná správa.

Slovensko sa nachádza na 22. mieste spomedzi všetkých krajín EÚ v rebríčku indexu digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI) za rok 2020, v ktorom sa hodnotí päť aspektov, a to pripojiteľnosť, ľudský kapitál, využívanie internetových služieb, integrácia digitálnych technológií a digitálne verejné služby. Podiel obyvateľov Slovenska, ktorí uvádzajú, že majú digitálne zručnosti, je nízky. Len 27 % Slovákov má nadpriemerné digitálne zručnosti (EÚ: 33 %).¹²⁵ V roku 2019 bol rozdiel v digitálnych zručnostiach medzi obyvateľmi miest a ľuďmi žijúcimi vo vidieckych oblastiach 10 percentuálnych bodov.¹²⁶ Slovensko sa spomedzi všetkých krajín EÚ umiestňuje na nízkych miestach, pokiaľ ide o pokrytie rýchlym širokopásmovým pripojením (24. miesto v indexe DESI). V roku 2019 malo len 45 % domácností na vidieku rýchle širokopásmové pripojenie na internet (EÚ: 59 %), v porovnaní so 76 % všetkých obyvateľov Slovenska.¹²⁷ Zníženie rozdielov v pokrytí rýchlym širokopásmovým pripojením môže zvýšiť príležitosti pre poľnohospodárov a pre obyvateľov vidieka.

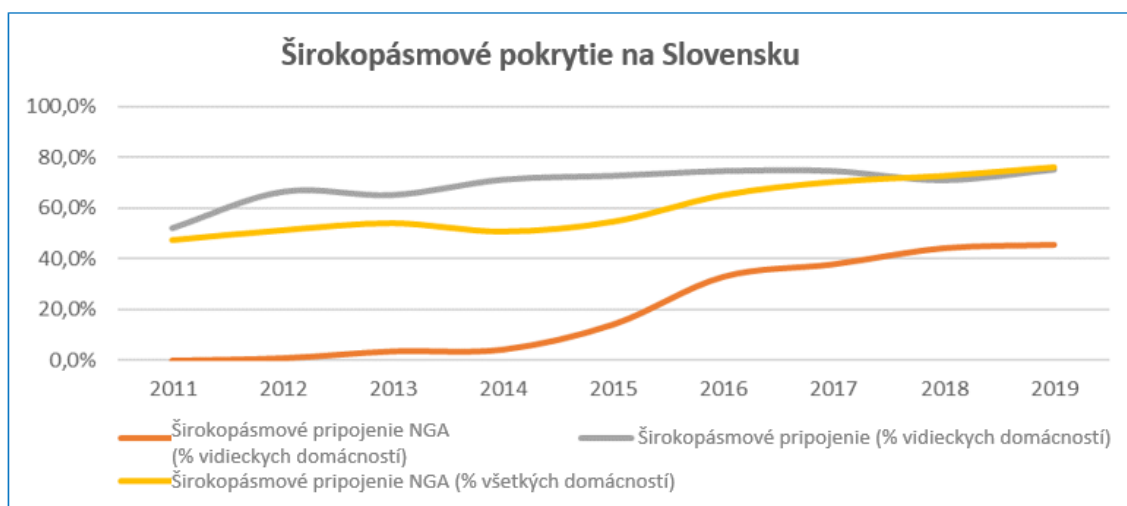
Na Slovensku sa nenachádza žiadne funkčné centrum digitálnych inovácií súvisiace s poľnohospodárstvom a lesným hospodárstvom.¹²⁸

Slovensko sa nerozhodlo pre využitie satelitných údajov na monitorovanie vykonávania SPP a v súčasnosti sa nepodieľa na projektoch EÚ týkajúcich sa zavádzania nových technológií na modernizáciu riadenia SPP, kontrol SPP a interakcií s poľnohospodármi.

Odborná príprava riadiacich pracovníkov v oblasti poľnohospodárstva

Zdroj: GR AGRI¹²⁹

Zdroj: Správa DESI¹³⁰

- ¹ Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. *Kontextový ukazovateľ SPP C.26 Príjmy z poľnohospodárskeho podnikania*. Príjem na základe údajov Eurostatu [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] a [[aact_eaa06](#)], pričom odmeny zamestnancov sú pripočítané k podnikateľskému príjmu.
- ² Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. *Kontextový ukazovateľ Spoločnej poľnohospodárskej politiky C.26 Príjmy z poľnohospodárskeho podnikania*. Príjem na základe údajov Eurostatu [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] a [[aact_eaa06](#)], pričom odmeny zamestnancov sú pripočítané k podnikateľskému príjmu a delia sa celkovým počtom ročných pracovných jednotiek. Poznámka: v prípade údajov za rok 2019 ide o odhad. Priemerná mzda v hospodárstve na základe údajov Eurostatu [[nama_10_a10_e](#)] tisíc odpracovaných hodín použitím domáceho konceptu zamestnancov a [[nama_10_a10](#)], mzdy a platy podľa položky.
- ³ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.25 Čistá pridaná hodnota v nákladoch faktorov v poľnohospodárstve*. Na základe údajov Eurostatu [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] a [[aact_eaa06](#)].
- ⁴ Vlastné výpočty Generálneho riaditeľstva pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe údajov informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva (do roku 2018).
- ⁵ Vlastné výpočty Generálneho riaditeľstva pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe údajov informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva (do roku 2018).
- ⁶ Vlastné výpočty Generálneho riaditeľstva pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe údajov informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva (do roku 2018).
- ⁷ Vlastné výpočty Generálneho riaditeľstva pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe údajov databázy CATS (systém zaznamenávania schválení účtov) za roky 2015 – 2017. Ukazovateľ výsledku SPP [R6 Prerozdelenie v prospech menších poľnohospodárskych podnikov](#).
- ⁸ Vlastné výpočty Generálneho riaditeľstva pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe oznámení členských štátov prostredníctvom informačného systému ISAMM.
- ⁹ Vlastné výpočty Generálneho riaditeľstva pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe údajov databázy CATS (systém zaznamenávania schválení účtov) do roku 2017.
- ¹⁰ Podľa definície informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva sa „ekonomická veľkosť“ poľnohospodárskeho podniku meria na základe jeho celkovej štandardnej produkcie (vyjadrenej v eurách), t. j. štandardnej hodnoty jeho poľnohospodárskej produkcie.
- ¹¹ Údaje týkajúce sa fyzickej veľkosti: Vlastné výpočty Generálneho riaditeľstva pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe údajov informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva (do roku 2018); údaje týkajúce sa ekonomickej veľkosti: Informačná sieť poľnohospodárskeho účtovníctva. Štandardné správy informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva. [YEAR.COUNTRY.SIZ6](#) a vlastné výpočty (do roku 2018).
- ¹² Informačná sieť poľnohospodárskeho účtovníctva. Štandardné správy informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva. [YEAR.COUNTRY.TF14](#) a vlastné výpočty (do roku 2018).
- ¹³ Informačná sieť poľnohospodárskeho účtovníctva. Štandardné správy informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva. [YEAR.COUNTRY.ANC3](#) a vlastné výpočty (do roku 2018).
- ¹⁴ [Štúdia o riadení rizík v poľnohospodárstve EÚ](#) (Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, ECORYS, Wageningen Economic Research; 24. 8. 2018) a Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (MPRV SR) a Ministerstvo financií (MF SR) (2019). *Revízia výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka. Záverečná správa*, júl 2019. Bratislava.
- ¹⁵ Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. *Kontextové ukazovatele SPP C.25 Čistá pridaná hodnota v nákladoch faktorov v poľnohospodárstve a kontextový ukazovateľ SPP C.26 Príjmy z poľnohospodárskeho podnikania*. Príjem na základe údajov Eurostatu [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] a [[aact_eaa06](#)], pričom odmeny zamestnancov sú pripočítané k podnikateľskému príjmu a delia sa celkovým počtom ročných pracovných jednotiek. Poznámka: v prípade údajov za rok 2019 ide o odhad. Priemerná mzda v hospodárstve na základe údajov Eurostatu [[nama_10_a10_e](#)] tisíc odpracovaných hodín použitím domáceho konceptu zamestnancov a [[nama_10_a10](#)], mzdy a platy podľa položky.
- ¹⁶ EUROSTAT. [[ef_m_farmleg](#)].
- ¹⁷ EUROSTAT. [[aact_eaa01](#)].
- ¹⁸ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.18 Poľnohospodárska plocha*. Na základe údajov Eurostatu [[apro_cpsh1](#)] a Eurostat. [[ef_m_farmleg](#)]. https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/DataExplorer.html?select=EU27_FLAG,1.
- ¹⁹ EUROSTAT. [[ef_m_farmleg](#)].
- ²⁰ EUROSTAT. [[org_aprod](#)].
- ²¹ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.33 Intenzita poľnohospodárskej činnosti*. Na základe údajov informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva – agroenvironmentálny ukazovateľ „Intenzifikácia/extenzifikácia“. https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/DataExplorer.html?select=EU27_FLAG,1.
- ²² Vysoko štandardizované výrobky, s ktorými sa prevažne obchoduje vo voľne loženej forme (obilniny, rastlinné oleje...).

- ²³ Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe údajov [COMEXT](#).
- ²⁴ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.27 Celková produktivita faktorov*. Na základe údajov Eurostatu [[aact_eaa05](#)], [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)], [[apro_cpsh1](#)] a [[ef_mptenure](#)] a informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva.
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/DataExplorer.html?select=EU27_FLAG_1.
- ²⁵ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.22 Poľnohospodárska pracovná sila*. Na základe údajov Eurostatu [[ef_lf_main](#)].
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/DataExplorer.html?select=EU27_FLAG_1.
- ²⁶ Platforma fi-compass, 2020, *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Slovakia* (Finančné potreby odvetvia poľnohospodárstva a potravinárstva na Slovensku). Správa o štúdiu. 72 strán.
https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Slovakia.pdf.
- ²⁷ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.27 Celková produktivita faktorov*. Na základe údajov Eurostatu [[aact_eaa05](#)], [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)], [[apro_cpsh1](#)] a [[ef_mptenure](#)] a informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva.
- ²⁸ Európska komisia. *Ukazovatele SPP – prehliadač údajov*. Ukazovateľ výsledku SPP RPI_03 Hodnota pre prvovýrobcov v potravinovom reťazci.
- ²⁹ EUROSTAT. [[ef_m_farmleg](#)].
- ³⁰ EUROSTAT. [[lfsa_egan22d](#)].
- ³¹ EUROSTAT. [[sbs_na_dt_r2](#)] [[sbs_sc_sca_r2](#)].
- ³² Európska komisia. *Ukazovatele SPP – prehliadač údajov*. Ukazovateľ výstupu SPP OIM_05 Organizácie výrobcov.
- ³³ Michalek, J., P. Ciaian a J. Pokrivcak (2018) *The impact of producer organisations on farm performance: A case study of large farms in Slovakia. (Vplyv organizácií výrobcov na výkon poľnohospodárskeho podniku: Prípadová štúdia veľkých poľnohospodárskych podnikov na Slovensku)*. Európska komisia, Spoločné výskumné centrum, EUR 28793 EN, doi:10.2760/463561.
https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC108059/jrc_po_report.pdf.
- ³⁴ Európska komisia. *Ukazovatele SPP – prehliadač údajov*. Ukazovateľ výstupu SPP OIH_02 Politika kvality.
- ³⁵ Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (MPRV SR). *Značka kvality*.
- ³⁶ Európska komisia. *Ukazovatele SPP – prehliadač údajov*. Ukazovateľ výsledku SPP RPI_03 Hodnota pre prvovýrobcov v potravinovom reťazci.
- ³⁷ Európska environmentálna agentúra (EEA). *Prehliadač údajov EEA o skleníkových plynoch*.
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ³⁸ EUROSTAT. *Štatistika v kocke (Statistics Explained): Agregované emisie CH₄ a N₂O na hektár vyžívanej poľnohospodárskej pôdy 2015*.
- ³⁹ Európska environmentálna agentúra (EEA). *Prehliadač údajov EEA o skleníkových plynoch*, Eurostat.
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ⁴⁰ Európska environmentálna agentúra (EEA). *Prehliadač údajov EEA o skleníkových plynoch*.
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ⁴¹ Európska environmentálna agentúra (EEA). *Prehliadač údajov EEA o skleníkových plynoch*.
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ⁴² Európska komisia. *Ukazovatele SPP – prehliadač údajov*. R.12_PI Podiel trávnych porastov na celkovej vyžívanej poľnohospodárskej pôde.
- ⁴³ Európska komisia, analýza GR pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na základe oznámení členských štátov podľa nariadenia (EÚ) č. 1307/2013.
- ⁴⁴ Európska komisia, Spoločné výskumné centrum. *Relatívne pokrytie (v %) rašeliniskami (0 – 30 cm) podľa krajiny*.
- ⁴⁵ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.43 Výroba energie z obnoviteľných zdrojov z poľnohospodárstva a lesného hospodárstva*. Na základe údajov Eurostatu [[nrg_bal_c](#)] a [[nrg_cb_rw](#)] a údajov Strategie Grains.
- ⁴⁶ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.44 Využívanie energie v poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve a v potravinárskom priemysle*. Na základe údajov Eurostatu [[nrg_bal_s](#)].
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_energy_use.
- ⁴⁷ EUROSTAT. [[tai04](#)].
- ⁴⁸ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.44 Využívanie energie v poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve a v potravinárskom priemysle*. Na základe údajov Eurostatu [[nrg_bal_s](#)].
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_energy_use.
- ⁴⁹ Výročné správy o implementácii: Výročná správa o implementácii Programu rozvoja vidieka SR, 2019.

- ⁵⁰ Okrem iného projekt webového nástroja pre adaptáciu AgriAdapt podporovaného programom LIFE. [EU climate change risks for Continental countries \(Riziká zmeny klímy pre kontinentálne krajiny EÚ\)](#).
- ⁵¹ Slovenská republika, Ministerstvo hospodárstva (MH SR). [Integrovaný národný energetický a klimatický plán na roky 2021 až 2030](#).
- ⁵² Európska environmentálna agentúra (EEA). *Emisie látok znečisťujúcich ovzdušie za roky 1990 – 2018 – prehliadač údajov*.
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/air-pollutant-emissions-data-viewer-3>.
- ⁵³ Ministerstvo životného prostredia (MŽP SR). *Národný program znižovania emisií SR*, Bratislava, 2020.
https://cdr.eionet.europa.eu/sk/eu/nec_revised/programmes.
- ⁵⁴ Európska environmentálna agentúra (EEA). *Emisie látok znečisťujúcich ovzdušie za roky 1990 – 2018 – prehliadač údajov*.
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/air-pollutant-emissions-data-viewer-3>.
- ⁵⁵ Ricardo Energy & Environment. *Review of the National Air Pollution Control Programme – Slovakia (Preskúmanie národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia – Slovensko)*, Európska komisia, GR pre životné prostredie, ED12960 – číslo 2, 2020.
https://ec.europa.eu/environment/air/pdf/reduction_napcp/NAPCP%20review%20report%20SK%20FINAL%2015Jun20.pdf.
- ⁵⁶ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.41 Pôdna organická hmota v ornej pôde*. Spoločné výskumné centrum (JRC) na základe zisťovania o využívaní pôdy LUCAS z roku 2015.
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁵⁷ BARANČIKOVÁ, G., MAKOVNÍKOVÁ, J., SKALSKÝ, R., TARASOVIČOVÁ, Z., NOVÁKOVÁ, M., HALÁS, J., KOCO, Š., GUTTEKOVÁ, M. *Changes in organic carbon pool in agricultural soils and its different development in individual agro-climatic regions of Slovakia*. *Agriculture (Poľnohospodárstvo)*, zv. 59, 2013, č. 1, s. 9 – 20.
[https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals\\$002fagri\\$002f59\\$002f1\\$002farticle-p9.xml](https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals$002fagri$002f59$002f1$002farticle-p9.xml).
- ⁵⁸ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.42 Pôdna erózia spôsobená vodou*. Pôvodný zdroj: Spoločné výskumné centrum (JRC).
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁵⁹ Roman Výleta a kol. 2017 *Monitoring and Assessment of Water Retention Measures in Agricultural Land (Monitorovanie a hodnotenie opatrení na zadržanie vody na poľnohospodárskej pôde)*, IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 95 022008.
<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/95/2/022008/pdf>.
- ⁶⁰ EUROSTAT. [[ef mp soil](#)] a [[ef lus main](#)].
- ⁶¹ EUROSTAT. [[ef mp prac](#)] a [[ef lus main](#)].
- ⁶² Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Druhé plány manažmentu povodí – členský štát: Slovensko*. SWD(2019) 54 final.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=SWD:2019:54:FIN&qid=1551205988853&from=EN>.
- ⁶³ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.40 Kvalita vody*. Na základe údajov Eurostatu [[aei pr qnb](#)] a Európskej environmentálnej agentúry podľa údajov v databáze kvality vody [Waterbase – Water Quality, CSIO20](#) vytvorenej na základe údajov oznámených Európskej environmentálnej informačnej a monitorovacej sieti.
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁶⁴ Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Správa Komisie Rade a Európskemu parlamentu o vykonávaní smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov na základe správ členských štátov za obdobie 2012 – 2015*. SWD(2018) 246 final.
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:dab860df-4f7e-11e8-be1d-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_4&format=PDF.
- ⁶⁵ Slovenský hydrometeorologický ústav (SHMÚ). *Kvalita podzemných vôd Žitného ostrova 2017 – 2018*.
http://www.shmu.sk/File/Hydrologia/Publikacna_cinnost/Publikacie_kvality_PzV/KvPzV_2017_2018_ZO_kvalita_PzV.pdf.
- ⁶⁶ Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Druhé plány manažmentu povodí – členský štát: Slovensko*. SWD(2019) 54 final.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=SWD:2019:54:FIN&qid=1551205988853&from=EN>.
- ⁶⁷ EUROSTAT. [[ef poirrig](#)] a [[aei ef ir](#)].
- ⁶⁸ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.39 Odber vody v poľnohospodárstve*. Na základe údajov Eurostatu [[env wat abs](#)].
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁶⁹ Výročné správy o implementácii: Výročná správa o implementácii Programu rozvoja vidieka SR, 2018.

- ⁷⁰ EUROSTAT. [[aei_fm_usefert](#)].
- ⁷¹ Európska komisia. [Ukazovatele SPP – prehliadač údajov](#). Ukazovateľ výstupu SPP OID_07_2a Diverzifikácia plodín.
- ⁷² Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.40 Kvalita vody*. Na základe údajov Eurostatu [[aei_pr_qnb](#)].
- ⁷³ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.34 Lokality sústavy Natura 2000*. Na základe údajov barometra NATURA 2000, Európskej environmentálnej agentúry a mapovania Corine Land Cover 2018. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁷⁴ Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Preskúmanie vykonávania environmentálnych právnych predpisov EÚ za rok 2019 Správa o krajine – SLOVENSKO*. SWD(2019) 116 final. https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_sk_en.pdf.
- ⁷⁵ Európska environmentálna agentúra (EEA). *Stav a trendy ochrany biotopov a druhov*. <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/article-17-national-summary-dashboards/conservation-status-and-trends>.
- ⁷⁶ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.35 Index vtáctva žijúceho na poľnohospodárskej pôde (FBI)*. Podľa údajov Eurostatu [[env_bio2](#)], pôvodný zdroj: EBCC, BirdLife, RSPB a CSO. https://agradata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/DataExplorer.html?select=EU27_FLAG_1.
- ⁷⁷ Výročné správy o implementácii: Výročná správa o implementácii Programu rozvoja vidieka SR, 2018.
- ⁷⁸ Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. Na základe údajov Eurostatu pre pôdu ležiacu úhorom a údajov Spoločného výskumného centra získaných pri zisťovaní LUCAS zameranom na posúdenie krajinných prvkov.
- ⁷⁹ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.33 Intenzita poľnohospodárskej činnosti*. Na základe údajov informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva. Agroenvironmentálny ukazovateľ „Intenzifikácia/extenzifikácia“. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁸⁰ Európska komisia. [Ukazovatele SPP – prehliadač údajov](#). Ukazovateľ výstupu SPP OIH_03 Ekologické poľnohospodárstvo.
- ⁸¹ EUROSTAT. [[org_cropar](#)].
- ⁸² Európska komisia. [Ukazovatele SPP – prehliadač údajov](#). Ukazovateľ výsledku SPP R.07 Podiel pôdy, na ktorú sa vzťahujú zmluvy na podporu biodiverzity a/alebo krajiny a lesov.
- ⁸³ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.19 Poľnohospodárska pôda v ekologickom poľnohospodárstve*. Na základe údajov Eurostatu [[org_cropar_h1](#)] a [[org_cropar](#)].
- ⁸⁴ Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. Na základe údajov Eurostatu pre pôdu ležiacu úhorom a údajov Spoločného výskumného centra získaných pri zisťovaní LUCAS zameranom na posúdenie krajinných prvkov.
- ⁸⁵ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.23 Veková štruktúra riadiacich pracovníkov poľnohospodárskych podnikov*. Na základe údajov Eurostatu [[ef_m_farmang](#)].
- ⁸⁶ Platforma fi-compass, 2020, *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Slovakia* (Finančné potreby odvetvia poľnohospodárstva a potravinárstva na Slovensku), správa o štúdiu, 72 strán. https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Slovakia.pdf.
- ⁸⁷ Platforma fi-compass, 2020, *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Slovakia* (Finančné potreby odvetvia poľnohospodárstva a potravinárstva na Slovensku), správa o štúdiu, 72 strán. https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Slovakia.pdf.
- ⁸⁸ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.24 Odborná príprava riadiacich pracovníkov v oblasti poľnohospodárstva*. Na základe údajov Eurostatu [[ef_mp_training](#)].
- ⁸⁹ Európska komisia. Údaje GR AGRI na základe oznámení členských štátov prostredníctvom systému ISAM.
- ⁹⁰ Výročné správy o implementácii: Výročná správa o implementácii Programu rozvoja vidieka SR, 2019.
- ⁹¹ EUROSTAT. [[urt_bd_hqn2](#)].
- ⁹² EUROSTAT. [[ef_m_farmang](#)].
- ⁹³ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.01 Obyvateľstvo*. Na základe údajov Eurostatu [[demo_r_qind3](#)]; *kontextový ukazovateľ SPP C.03 Územie*. Na základe údajov Eurostatu [[reg_area3](#)] a [[urt_d3area](#)]. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁹⁴ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.05 Miera zamestnanosti*. Na základe údajov Eurostatu [[lfst_r_ergau](#)].

- https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁹⁵ Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Správa Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o vplyve demografických zmien*. SWD(2020) 109 final.
- https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-staff-working-document-impact-demographic-change-17june2020_en.pdf.
- ⁹⁶ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.07 Miera nezamestnanosti*. Na základe údajov Eurostatu [lfst_r_lfu3rt].
- https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ⁹⁷ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.22 Poľnohospodárska pracovná sila*. Na základe údajov Eurostatu [ef_lf_main].
- https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-indicators-doc-c22_2018_en.pdf.
- ⁹⁸ Franic, R. & Kovacek, T. *The professional status of rural women in the EU (Postavenie v zamestnaní vidieckych žien v EÚ)*. PE 608.868 – máj 2019.
- [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608868/IPOL_STU\(2019\)608868_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608868/IPOL_STU(2019)608868_EN.pdf).
- ⁹⁹ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.09 Miera chudoby*. Na základe údajov Eurostatu [ilc_peps11].
- https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ¹⁰⁰ Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Správa o krajine – Slovensko 2020*. SWD(2020) 524 final.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020SC0524>.
- ¹⁰¹ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.08 HDP na obyvateľa*. Na základe údajov Eurostatu [nama_10r_3gdp] a [nama_10r_3popgdp].
- https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-context-indicators-table_2019_en.pdf.
- ¹⁰² Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Správa o krajine – Slovensko 2020*. SWD(2020) 524 final.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020SC0524>.
- ¹⁰³ Európska komisia. *Biohospodárstvo v rôznych krajinách*.
- https://ec.europa.eu/knowledge4policy/visualisation/bioeconomy-different-countries_en.
- ¹⁰⁴ Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO). *Global Forest Resources Assessment (Globálne hodnotenie lesných zdrojov) 2020*.
- <https://fra-platform.herokuapp.com/SVK/assessment/fra2020/extentOfForest/>.
- ¹⁰⁵ Európska environmentálna agentúra (EEA). *Hodnotiaci ukazovateľ EEA – Pomer výrubu lesov k prírastku*.
- <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/forest-growing-stock-increment-and-fellings-3/assessment>.
- ¹⁰⁶ Ministerstvo životného prostredia (MŽP SR). *Súbory ukazovateľov – Udržateľné obhospodarovanie lesov*.
- <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=4061>.
- ¹⁰⁷ Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO). *Global Forest Resources Assessment (Globálne hodnotenie lesných zdrojov) 2020*.
- <https://fra-platform.herokuapp.com/SVK/assessment/fra2020/extentOfForest/>.
- ¹⁰⁸ EUROSTAT. [lfsa_egan22d].
- ¹⁰⁹ EUROSTAT. [for_eco_cp].
- ¹¹⁰ Európska agentúra pre lieky, Európsky dohľad nad spotrebou antimikrobiálnych látok vo veterinárnom lekárstve (ESVAC). *Predaj veterinárnych antimikrobiálnych látok v 31 krajinách v roku 2018 – trendy od roku 2010 do roku 2018. Desiata správa ESVAC*. EMA/24309/2020.
- ¹¹¹ EUROSTAT. [aei_fm_salpest09].
- ¹¹² Európska komisia. *Zaťaženie vyplývajúce z neprenosných ochorení a ich hlavné faktory v EÚ*.
- <https://ec.europa.eu/jrc/en/health-knowledge-gateway/societal-impacts/burden>.
- ¹¹³ EUROSTAT. [hlth_ehis_fv3e].
- ¹¹⁴ EUROSTAT. [sdg_02_10].
- ¹¹⁵ Ministerstvo životného prostredia (MŽP SR) (2018). *Program predchádzania vzniku odpadu Slovenskej republiky na roky 2019 – 2025*.
- <https://www.minzp.sk/hladat/?words=Program+predch%C3%A1dzania+vzniku+odpadu>.
- ¹¹⁶ Európska agentúra pre lieky, Európsky dohľad nad spotrebou antimikrobiálnych látok vo veterinárnom lekárstve (ESVAC). *Predaj veterinárnych antimikrobiálnych látok v 31 krajinách v roku 2018 – trendy od roku 2010 do roku 2018. Desiata správa ESVAC*. EMA/24309/2020.

-
- ¹¹⁷ Európska komisia. *Harmonizovaný ukazovateľ rizika pre pesticídy (HRI 1) podľa skupiny účinnej látky*. Podľa Eurostatu [[SDG 02 51](#)].
- ¹¹⁸ EU SCAR AKIS. *Preparing for Future AKIS in Europe* (Príprava na budúci AKIS v Európe). Brusel, 2019. Európska komisia.
https://ec.europa.eu/knowledge4policy/publication/preparing-future-akis-europe_en.
- ¹¹⁹ Agroinštitút Nitra, š. p. *Pôdohospodársky poradenský systém*.
<https://www.agroinstitut.sk/sk/centralny-register-poradcov/?start>.
- ¹²⁰ EUROSTAT. [[sdg 02 30](#)].
- ¹²¹ Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (MPRV SR) a Ministerstvo financií (MF SR) (2019). *Revízia výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka. Záverečná správa*, júl 2019. Bratislava.
<https://www.mpsr.sk/institut-podohospodarskej-politiky/47-184-1>.
- ¹²² Výročné správy o implementácii: Výročná správa o implementácii Programu rozvoja vidieka SR, 2019.
- ¹²³ Vzdelanie v dĺžke najmenej dvoch rokov denného štúdia nasledujúcim po povinnej školskej dochádzke a získané na úrovni poľnohospodárskej vysokej školy, univerzity alebo inej inštitúcie vysokoškolského vzdelávania v odbore poľnohospodárstvo.
- ¹²⁴ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.24 Odborná príprava riadiacich pracovníkov v oblasti poľnohospodárstva*. Na základe údajov Eurostatu [[ef mp training](#)].
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/DataExplorer.html?select=EU27_FLAG_1.
- ¹²⁵ Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI) 2020, SWD(2020) 111 final*.
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.
- ¹²⁶ EUROSTAT. [[isoc sk dskl i](#)].
- ¹²⁷ Európska komisia. *Pracovný dokument útvarov Komisie – Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI) 2020, SWD(2020) 111 final*.
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.
- ¹²⁸ Európska komisia. *Platforma inteligentnej špecializácie*.
<https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home>.
- ¹²⁹ Európska komisia. *Kontextový ukazovateľ SPP C.24 Odborná príprava riadiacich pracovníkov v oblasti poľnohospodárstva*. Na základe údajov Eurostatu [[ef mp training](#)].
- ¹³⁰ Európska komisia. *Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti. Jednotlivé ukazovatele DESI – 1b1 pokrytie sieťami s rýchlym širokopásmovým pripojením (NGA) [[desi 1b1 fbbc](#)]*.